

EKONOMİNİN *ve* EMEĞİN NABZI

Temmuz - Ağustos 2026 / Sayı 19

- Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler
- Türkiye Ekonomisinin ve Emekçilerin Durumu
- Kemer Sıkma Ekonomik Değil, Politik Bir Tercihtir!
- Torba Yasa: Emek Haklarına Gasp, Patronlara Yeni Teşvikler!
- Temmuz 2026 Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri Bize Ne Söylüyor?
- Yanan Ormanlar, Eriyen Ekosistemler ve Can Veren İşçiler: İklim Krizinin Pençesinde Bir Gezegen
- Kentler ve Barınma Hakkı
Türkiye’de Barınma Krizi: Boş Konutlar, Sızdıran Çatılar
- Akademik Özgürlükte %68’lik Kayıp!
- Eski Sömürgeciliğin Mirası: Veri Sömürgeciliği
- Küba Halkı Emperyalist Yaptırımlara Direniyor!
- “Güçlü” Bir Ülke Mi Yoksa
“Mutlu” Bir Ülke Mi?
- İşyeri Sınırlarının Ötesinde:
Sendikalar ve Emek

Ekonomi ve Siyasette Sular Isınıyor!

Mustafa
Durmuş

TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI

Türkiye Ticaret, Kooperatif, Eğitim, Büro ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası

Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler

Çoklu krizler gerçeği

Bu yüzyıl, çoklu krizler yüzyılı yani iktisadi krizler kadar, iklim değişikliği başta olmak üzere ekolojik krizlerin, Covid-19 salgını gibi ciddi sağlık krizlerinin, gıda krizlerinin, sosyal krizlerin, otoriter rejimlerin ortaya çıktığı, liberal burjuva demokrasilerinin giderek ortadan kalktığı bir yüzyıl. Bu ayrıca, emperyalist savaşların yanı sıra, dünya halklarına karşı yürütülen sömürgeci savaşların da yaşandığı bir yüzyıl.

Bu dönemde iklim değişikliği gibi çevresel faktörler yüzünden ortaya çıkan yangınlar, su taşkınları ve seller kapitalizmin fiziki altyapısının ne kadar çürük olduğunu, Covid-19 salgını ise, sağlık alanında yapılan özelleştirmeler yüzünden sağlık altyapısının nasıl çöktüğünü ortaya koydu. Fransa ve İspanya'daki yangınlar adeta baş edilemez bir boyuta erişirken, ülkemizde ortaya çıkan yangınlar başta ormanlar olmak üzere ekosistemin temel unsurlarını yok ediyor.

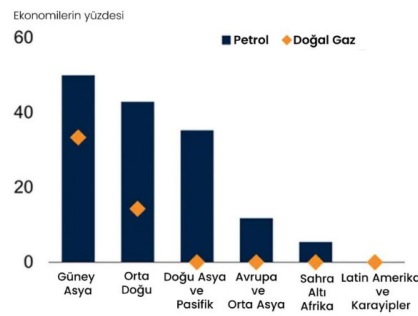
Çoklu krizler sınıfsal eşitsizlikleri de derinleştiriyor. Yani çoklu krizlerin (kaybedenleri kadar çok olmasa da), kazananları da mevcut. Öyle ki çok zenginler önemli ölçüde daha zengin hale gelirken, büyük teknoloji ve petrol şirketlerinin kârları rekor seviyelere ulaşarak bir eşitsizlik patlamasına neden oldu. Yani çoklu kriz eşitsizliklerin daha da artmasıyla sonuçlanıyor. Bu yüzden de kapitalizmin krizlerinden emek ve doğadan yana çıkış stratejileri, sosyal ve ekonomik kalkınma, doğa ile uyumlu büyüme gibi hedeflerin artık bambaşka bir perspektiften ele alınması gerekiyor.

Birleşmiş Milletler (BM) başta olmak üzere, birçok uluslararası kuruluş çoklu krizler kavramını kullanmaktadır. Örneğin, 2023 yılının başlarında Dünya Ekonomik Forumu da yıllık 'Küresel Riskler Raporu'nda, "gıda, su, metal ve mineraller gibi doğal kaynaklardaki kıtlık" ile ilgili olarak dünyanın bir çoklu kriz eşiğinde olduğu uyarısında bulunmuştu. Bu birbirinden ayrı krizlerin doğasını ve birbirleriyle nasıl bağlantılı olduklarını anlamak, insanların, örneğin gıda sistemlerinin çökmesini engellemek için ne yapılması gerektiğini anlamalarına yardımcı olabilir.

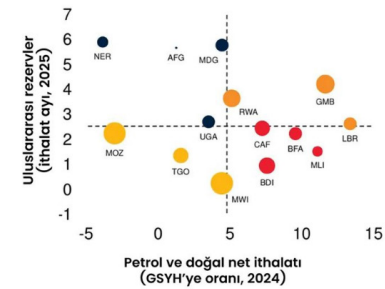
Dünya Bankası'nın, yayımladığı son emtia görünümü raporu, ABD/İsrail-İran savaşı sonrasında dünya ekonomisi, özellikle de en yoksul ülkeler ve bu ülkelerin halkları için endişe verici bir tablo çiziyor. Çünkü enerji fiyatlarının bu yıl %24 artarak 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden bu yana görülen en yüksek seviyeye ulaşacağı tahmin ediliyor. Enerji ve gübre fiyatlarındaki hızlı artış ile bazı önemli metallerin rekor seviyedeki fiyatlarının etkisiyle, 2026 yılında emtia fiyatlarının genel olarak %16 artacağı öngörülüyor. Yani, dünya ekonomisi için şu anda asıl sorun, sadece petrol değil, uçak yakıtı gibi petrol ürünleri ve bu yıl boyunca tarımsal ve endüstriyel üretimi sürdürmek için gerekli olan çok çeşitli hammaddelerdeki (gübre gibi) kaçınılmaz küresel kıtlıktır.

Bu durum dünya ekonomisindeki en kırılgan alanlardan birini oluşturuyor. Çünkü aşağıdaki tablodan da görülebileceği üzere dünya ekonomisinin savaş içindeki Orta Doğu Bölgesi enerji kaynaklarına olan bağımlılık düzeyi oldukça yüksek. Bu durum aralarında Türkiye'nin de bulunduğu çok sayıda ülkeyi enerji şoklarına karşı oldukça hassas bir konuma sokuyor.

Orta Doğu Petrolüne ve doğal gazına bağımlılık

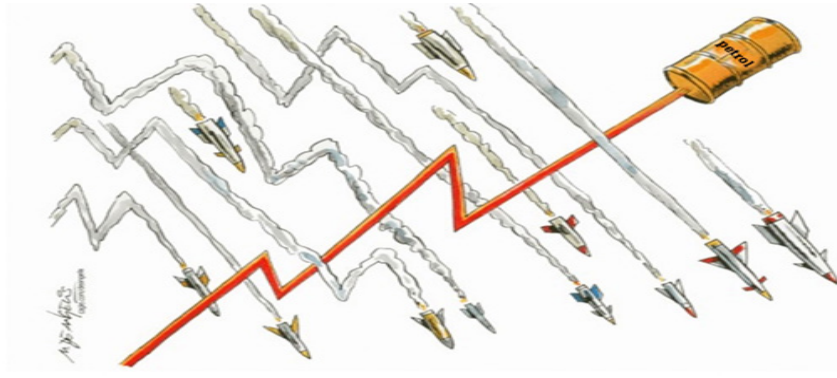
Enerji şoklarına karşı kırılganlık

(<https://adamtooze.substack.com/p/economic-vulnerabilities-this-el> (19 Temmuz 2026))

Dünya Bankası'na göre, jeopolitik bir arz şokunun tetiklediği %10'luk bir petrol fiyatı artışı, doğal gaz fiyatlarında yaklaşık %7'lik, gübre fiyatlarında ise %5'in üzerinde bir artışa yol açıyor. Bu durum, dünya çapında mağazalardaki fiyatlara ve hane halkı faturalarına yansıcaktır. Gübre şoku şimdiden başladı. Mahsul verimindeki düşüş sonbaharda gerçekleşecektir. Gübre fiyatları ton başına yaklaşık 300-350 dolardan 900-1.000 dolara yükselir ve bu yüksek seviyede kalırsa, küresel gıda fiyatları %60-100 artabilir ve 100 milyon kişiyi daha yetersiz beslenme durumuna itebilir (bu, sadece tahıl ticaretindeki aksaklıkların yol açacağı etkiden çok daha büyük bir etki olacaktır)¹.

¹ <https://thenextrecession.wordpress.com/2026/05/03/shortages-inflation-and-stagnation> (3 Mayıs 2026).

Yani bir diğer ekonomik ve sosyal kırılganlık alanı gıda ve yeterli beslenmedi. Aşağıdaki grafikten de görülebileceği gibi, savaş ile birlikte gıda güvensizliği artmıştır.

Gıda Güvencesizliği

Toplam nüfusun yüzdesi

25

20

15

10

5

0

Sahra
Altı
Afrika

Güney
Asya

Orta
Doğu

Latin
Amerika ve
Karayipler

Doğu Asya
ve
Pasifik

Avrupa
ve
Orta Asya

(<https://adamtooze.substack.com/p/economic-vulnerabilities-this-el> (19 Temmuz 2026))

Enflasyon konusunda ise ihracatçı ve ithalatçı ülkeler benzer maliyet artışlarıyla karşı karşıya kalacaktır. Enflasyonun her yerde artması beklenirken, G20 ülkeleri grubunda manşet enflasyonun 1,2 puan artarak ortalama %4'e çıkacağı tahmin ediliyor. Avrupa Merkez Bankası da (ECB), büyüme ve enflasyon konusunda benzer tahminlerde bulunuyor. Enflasyon yükseldikçe, ABD Merkez Bankası (Fed) öncülüğündeki merkez bankaları faiz oranlarını artırmaya devam edecek (en azından faiz indirmeyecek) ve bu da ABD ve diğer ekonomiler üzerinde olumsuz bir etki yaratacaktır. Bu ekonomilerin çoğu zaten halihazırda durgunluk içindedir veya resesyona girmeye adaydır. En ağır darbeyi Türkiye, Avrupa, Körfez ülkeleri ve Japonya ve Güney Kore gibi Doğu Asya'daki enerjiye bağımlı ülkeler alacaktır.

Bir başka olumsuz etki ise küresel sermaye akışları üzerinde hissedilecek ve hem reel yatırımlar hem de finansal portföy varlık piyasaları (hisse senetleri, tahviller, döviz, türev ürünler vb.) bu durumdan olumsuz etkilenecektir.

Enerji ile emtia fiyatlarındaki artışın daha da şiddetlendirdiği stagflasyonist ortam söz konusu olabilecektir. Nitekim, Euro Bölgesi'nde stagflasyon şimdiden teyit ediliyor. Euro Bölgesi'nin reel GSYH'si 2026 yılının ilk çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre yalnızca %0,1 arttı; böylece yıllık bazda reel GSYH büyümesi %0,8'e geriledi ve bu, 2022'den bu yana kaydedilen en düşük büyüme oranıdır. Bununla birlikte, Euro Bölgesi'nde yıllık enflasyon, Nisan 2026'da %3'e yükseldi. Bu, Eylül 2023'ten bu yana en yüksek seviyedir. Enerji maliyetleri %10,9 artarak Şubat 2023'ten bu yana en yüksek seviyeye ulaştı².

Keza, mevcut savaş, küresel ekonomiyi art arda gelen dalgalar halinde vurdu. Önce enerji fiyatlarındaki artış, ardından gıda fiyatlarındaki artış ve son olarak da faiz oranlarını yukarı çekecek ve borçlanmayı daha da pahalı hale getirecek bir enflasyon artışı söz konusu. Gelirlerinin en büyük kısmını gıda ve yakıt harcamalarına ayıran en yoksul kesim, halihazırda ağır borç yükü altında ezilen gelişmekte olan ekonomiler gibi en ağır darbeyi alacak ve savaş bu ülkelerin kalkınma çabalarını engelleyecektir.

Kısaca, fosil yakıtlardaki (ham petrol, dizel, uçak yakıtı, benzin, sıvılaştırılmış doğal gaz, gübre ve gıdada) kıtlık ve fiyatların hızla yükselmesi gerçeğiyle karşı karşıyayız. Diğer yandan dünya bu yakıtlara bağımlıdır. Çünkü bunların hepsi küresel ekonominin üretimini ayakta tutan girdiler ve/veya temel geçim maddeleridir. Örneğin, sadece Afrika, Hindistan ve Latin Amerika'daki düşük ve orta gelirli ülkeler-

² Agm.

deki milyonlarca insan değil, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu diğer pek çok ülke de yaşamlarını sürdürebilmek için petrole ihtiyaç duyuyor. Bu yüzden de petrol fiyatlarının hızla yükselmesi, emekçi halkların geçim kaynaklarına büyük zarar verecek, yaşam maliyetlerini daha da artıracak ve onlara acı çektirecektir. Ayrıca Körfez ülkelerinde bol miktarda bulunan fosil yakıtlar; MR makinelerine güç sağlayan helyumdan, mahsulü artıran gübreye ve tabii ki araçlara güç sağlayan benzine kadar, sayısız ürünün vazgeçilmez bileşenleridir. Fosil yakıtlar, ayrıca tüm modern teknolojinin yapı taşları olan yarı iletkenlerin üretimi için de hayati öneme sahiptir. Bu yüzden de üretimde bir aksama, sadece tüketici ve ticari elektronik ürünlerinin tedarkini zorlamakla kalmayacak, aynı zamanda şirketlerin veri merkezi inşaatına yüz milyarlarca dolar aktardığı bir dönemde, yapay zekâ bilgi işlem kapasitesinin büyümesini ciddi şekilde aksatacaktır.

Küresel ekonomik büyüme durgunlaşırken, enflasyon hızlanıyor

Savaşın sınırlı kalacağı varsayımıyla, küresel büyümenin 2026'da %3,1, 2027'de ise %3,2 olacağı tahmin ediliyor. Bu rakamlar son dönemdeki sonuçların altında ve salgın öncesi ortalamaların oldukça gerisinde. Küresel enflasyonun 2026'da yükselip 2027'de yeniden düşüşe geçmesi bekleniyor. Baskılar, gelişmekte olan piyasalar ve az gelişmiş ekonomilerde, özellikle de önceden var olan kırılganlıkları olan emtia ithalatçılarında yoğunlaşıyor. Riskler belirgin bir şekilde aşağı yönlü. Uzun süren bir çatışma, daha derin jeopolitik parçalanma, (yapay

zekâ) kaynaklı verimlilik konusunda hayal kırıklığı veya yeniden tırmanan ticaret gerilimleri büyümeyi zayıflatabilir ve piyasaları tedirgin edebilir. Yüksek kamu borcu ve zayıflamış politika tamponları ise ekonomik kırılganlığı artırıyor.

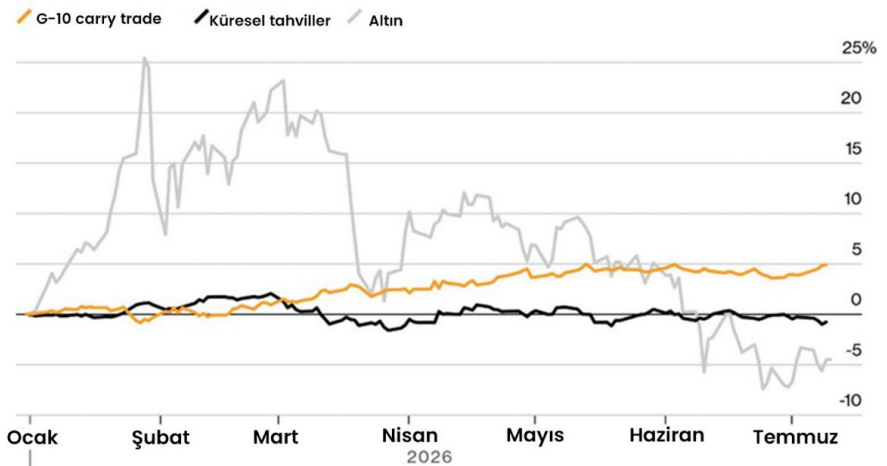
Savaşın devam ettiği "olumsuz" bir senaryoda ise ekonomik büyüme %2,5'e düşebilir ve enflasyon %5,4'e yükselebilir. IMF'nin "enerji arzındaki aksaklıkların gelecek yıla da uzandığı, enflasyon beklentilerinin belirgin şekilde sarsıldığı ve finansal koşulların keskin bir şekilde sıkılaştığı" biçiminde tanımladığı "ciddi senaryoda" ise, küresel büyüme bu yıl ve gelecek yıl %2'ye gerilerken, enflasyon %6'yı aşacaktır³. Bu, aslında sadece küresel bir resesyon değil, daha ziyade bir stagflasyon (durgunluk ve enflasyonun bir arada görüldüğü bir kriz biçimi) demektir. Nitekim 1973-74 ve 1979-80 arz yönlü petrol şokları sonrasında stagflasyon ortaya çıkmıştı. Stagflasyon halinde hükümetlerin uygulayabileceği ekonomi politikaları da sınırlı olacak, ancak enflasyonu durdurabilmek için faiz oranlarının yükseltilmesi de kaçınılmaz olacaktır. Bu da ekonomilerin daha da küçülmesi, işsizliğin ve yoksulluğun artmasıyla sonuçlanacaktır. İhracata ve ithalata bağımlı ve/veya yüksek borçlu ülkelerde savaşın etkileri ise çok daha ağır olacaktır.

Şu anda cılız da olsa dünya ekonomisindeki büyümenin iki ana kaynağı var. Bunlardan biri ABD, diğeri ise Çin'deki gelişmelere ait güç etkisini gösteriyor. Yapay zekâ (AI) patlaması, ABD'de K şeklinde bir büyümeyi tetikliyor ve bu etki tüm dünya ekonomisine yayılıyor. Çin'in devam eden arz odaklı büyümesi bolluk sağlarken, aynı zamanda deflasyonist bir baskı da yaratıyor. Bu arada, Çin-ABD ikili ilişkileri şimdilik sakin seyrediyor. "Yapıcı stratejik istikrar"ın gerçekte ne anlama geldiği henüz belli değil, ancak Çin-ABD ticaret ateşkesi devam ediyor. ABD'nin Çin'e karşı ikili ticaret açığı önemli ölçüde azalmış durumda. En azından görünüşte, Amerika'nın korumacılık politikası işe yarıyor görünüyor.

Carry trade işlemlerinin altın çağı yaşanıyor

Carry trade işlemleri, günlük 9,5 trilyon dolarlık döviz piyasasında en yaygın olarak kullanılan stratejilerden biri. Şu anda 20 yıldan fazla bir süredir en cazip koşulların mevcut olduğu belirtiliyor. Nispeten düşük getirili bir para biriminden borç alıp (örneğin Japon Yeni) getirilerin daha yüksek olduğu bir para birimine (örneğin TL) yatırım yapmak G10 döviz piyasasında 2000 yılından bu yana neredeyse hiçbir dönemde bu kadar kârlı ve hacimli olmadı.

Carry trade getirisi tahvil ve altının getirisini aştı

Bloomberg

Birkaç faktör, carry trade'in cazibesini önemli ölçüde artırdı: dünyanın en büyük gelişmiş ekonomilerindeki faiz oranlarının yüksek ve farklı seviyelerde sabitlenmesi, bu durumun yatırımcılar için alışılmadık derecede geniş getiri farkları yaratmasına, buna karşılık döviz kurlarındaki dalgalanmanın ise tarihsel olarak düşük seviyelere gerilemesine yol açıyor. Bloomberg tarafından derlenen verilere göre, bu kombinasyon, G10 ülkeleri döviz carry trade işlemlerinin bu yıl yaklaşık %8 getiri

ri elde etmesine yardımcı oldu. Bu getiri, küresel tahviller, altın ve Bitcoin'i geride bıraktı. (<https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2026-07-10/now-is-the-time-for-carry-trades-goldman-says-evening-briefing-americas>, 13 Ağustos 2026).

Türkiye Ekonomisinin ve Emekçilerin Durumu

Bir önceki bültenimizde; Türkiye'de yüksek enflasyon sürerken, ekonomik büyümenin yavaşladığını ve yoksulluğun arttığını verilerle ortaya koymuştuk. Cılız büyümenin, harcamalar yönünden; esas olarak hane halkı tüketimi ve devletin tüketimiyle sağlandığının, yatırımlardaki artışın çok sınırlı kaldığının altını çizmiş ve üretim açısından, sanayi üretiminin (özellikle de imalat sanayi) net bir küçülme yaşadığını ki bu durumun sanayi istihdamı açısından çok önemli sorunlara neden olacağına dikkat çekmiştik.

Kârlılık sorunu giderek derinleşiyor!

İmalat sanayindeki gerilemenin ardında azalan kârlılık var. Çünkü yeterli kârlılık yeni yatırımların, dolayısıyla da ekonomik büyümenin ana sürücüsüdür. Nitekim, enflasyonla mücadele için alınan önlemler ve talepte yaşanan daralmanın etkisiyle sanayide baş gösteren düşük kârlılık kısılacı İSO 500 raporunda da tescillendi. İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) açıkladığı İSO Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu çalışmasına göre; Covid-19 sonrası geçici rüzgârlarla tarihi zirveleri gören kârlılık oranlarında, 2024 itibarıyla başlayan sert düşüş dizginlenemedi; satış kârlılığı %3,4'e, aktif kârlılığı %2,9'a ve özkaynak kârlılığı %6'ya kadar geriledi. Özellikle de yeni yatırım iştahını belirleyen özkaynak kârlılığı tarafında durum vahim. İSO 500 genelinde söz konusu rasyo 10 yılda %63'lük kayıpla %6,2'den %6'ya inerken, yüksek finansman maliyetleri yüzünden sanayicinin artık ürettiği değerle öz sermayesini koruyamadığı anlaşıyor. Yani 10 yıl önce yatırdığı her 100 TL'lik öz sermayeye karşılık 16,2 TL kâr elde eden sanayicinin bu getirisinin bugün 6 TL'ye inmesi, yüksek faiz ve enflasyon ortamında sanayicinin artık yeni yatırım yapmak bir yana, elindeki mevcut sermayeyi bile koruyamadığını gösteriyor.

Sektörlerin ezici çoğunluğunda sermaye adeta eridi, 17 sektörde 10 yıl önce-sine göre özkaynak kârlılığı düştü. Bu süreçte özkaynak kârlılığı en çok düşen alan diğer ulaşım araçlarının imalatı oldu; sektörün 2016'da %23,2 olan sermaye kârlılığı 40,8 puan eriyerek %-17,6'ya indi. Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri 31 puanlık düşüşle %34,9'dan %3,9'a gerilerken; kimya sanayii de 29,9 puanlık kayıpla %24,1'den %-5,8'e gerileyerek sermaye tüketti. Sanayinin hem ihracat hem de istihdamda en büyük kalelerinden olan kauçuk-plastikte özkaynak kârlılığı 26,7 puan düşüşle %-7,6'ya; tekstilde de 21,9 puan düşüşle %-11,0'e indi, bu sektörlerde faaliyet gösteren sanayici 10 yılın sonunda kendi koyduğu sermayeyi koruyamaz hale geldi. Bu ağır tabloda özkaynak kârlılığını anlamlı ölçüde artıran sektörler; 12,9 puanlık artışla %22,5'e ulaşan mobilya imalatı ile %-15,6 ile düşük baz etkisinden %2,8'e yükselen mücevherat/bijuteri oldu.

Sayı: 19/ Ağustos 2026

Tez-Koop-İş Sendikası Süreli Yayın
Organı

Tez-Koop-İş Adına Sahibi:

Haydar Özdemiroğlu
Genel Başkan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Mustafa Eberliköse
Tez-Koop-İş Sendikası
Örgütlenme Birim Müdürü

Editör:

Mustafa Durmuş

Yayın Hazırlığı ve Düzenleme:

Genel Eğitim Sekreterliği

Yasal Haklar: Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve tasarım unsurlarının bir bölümü veya tamamı (elektronik ortamda çoğaltmak da dahil) alıntının kaynağı belirtilerek yapılabilir. Yazılardaki görüşler yazarlarına aittir ve sendika tüzel kişiliğini hiçbir biçimde bağlamaz. Dergiye iletilen yazı, belge, fotoğraf, karikatür gibi ürünler geri gönderilemez.

Yönetim Yeri ve İletişim Adresleri:

Tez-Koop-İş Sendikası Genel Merkezi
Mebusevleri, İller Caddesi No:7

06580 Tandoğan- Ankara

Tel: 0312 213 34 44

Faks: 0312 213 34 30

İnternet: www.tezkoopis.org

Elektronik posta:

sendika@tezkoopis.org
x.com/tezkoopissndk
www.facebook.com/tezkoopissndk
www.instagram.com/tezkoopis/
www.youtube.com/@sendikatezkoopis

Yayın türü: Dijital İçerik

ISSN: 2630-5666

Sanayicinin kârının %87'si faiz ödemesine gitti

İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından açıklanan ve "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu (İSO 500)" araştırmasının devamı niteliğindeki "Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2025" çalışması, tıpkı devler gibi orta ölçekli firmaların da kârlılık baskısını kıramadığını, kazandığını da faize kaptırdığını ortaya koydu. Yüksek maliyet ve faiz ablukasındaki sanayicinin kâr çıkmazı İSO İkinci 500'de de ayyuka çıktı. Daha çok orta ölçekli kuruluşların yer aldığı İSO İkinci 500'de üretimden satışlar nominal olarak % 25,7; reel olarak ise sadece % 0,2 büyüdü. Tüm karlılık göstergeleri 10 yıllık ortalamaların altında kalırken, sanayici kazandığının % 87'sini faize kaptırdı.

Borçların özkaynaklara oranı % 107,5'e yükseldi. İSO İkinci 500'ün finansman gideri yükü de ağırlaşıyor. Buna göre, İSO İkinci 500'ün finansman giderleri % 45,2 oranında artarak 138 milyar TL'ye yükselirken, aynı yılda faaliyet kârı ise % 35,4 artışla 160 milyar TL'ye yaklaştı. Böylece finansman giderlerinin faaliyet kârına oranı 5,8 puan daha artarak % 86,7'ye yükseldi. Bu oranın 2015-2024 ortalamasının % 47,3 olduğu düşünüldüğünde, yıllardan beri hep işaret edildiği üzere sanayiciler ana faaliyetlerinden elde ettiği kârın çok büyük bir bölümünü finansman giderlerine ayırma gerçeğinden uzaklaşamadı. Öte yandan, net kambiyo zararı geçen yıla göre % 400 artarak 26 milyar TL'ye yükselirken, kambiyo zararı dışındaki diğer faaliyetlerden elde edilen net kâr 55 milyar TL düzeyine çıktı. 28 milyar TL'lik üretim faaliyeti dışı net gelir elde edilirken, bu rakamın net satışlara oranı da %0,9'dan % 1,4'e yükseldi. (<https://www.ekonomim.com/ekonomi/sanayici-karinin-yuzde-87sini-finansman-gideri-olarak-yazdi-haberi>, 21 Temmuz 2026).

Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) halka arz için şirketlere verdiği izinlerde adeta bir patla-

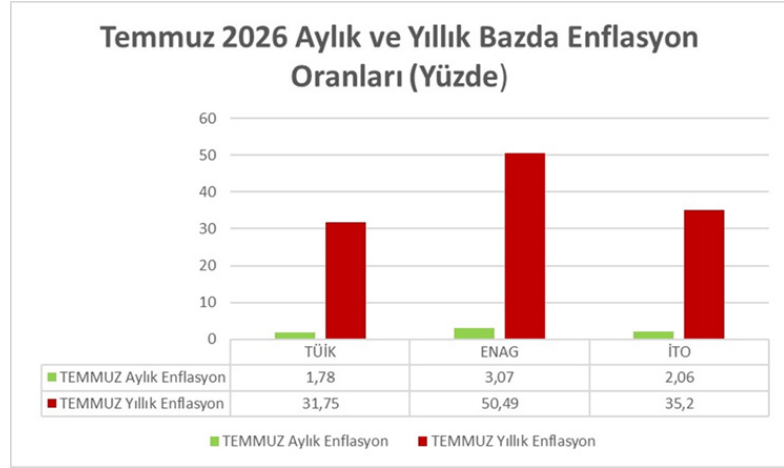
ma yaşanıyor. Çünkü özsermayeleri eriyen ve ucuz finansmana erişemeyen şirketler finansman sıkıntısını halka arz ve borsaya açılmayla aşmaya çalışıyor. Şu anda 100'ün üzerinde şirket halka arz için SPK'dan onay bekliyor.

İstanbul'da yaklaşık 25 bin şirketin mali yapısına ilişkin gözlemlerden süzülen bir endeks olan 2026 üçüncü çeyrek Ekonomi Beklenti Endeksi çok önemli ipuçları veriyor: Beklenti Endeksi 2026 yılının üçüncü çeyreğinde hâlâ iyimserlik sınırı kabul edilen 50 puanın altında (49,2). Bankacılık-finance, gıda, ticaret, enerji, inşaat ve turizm görece güçlü bir görünüm sergilerken; tekstil, imalat, lojistik, sağlık ve otomotiv sektörlerinde temkinli hava devam ediyor. Özellikle tekstilde üretim maliyetleri, zayıf dış talep ve yoğun uluslararası rekabet sektör üzerindeki baskıyı artırmayı sürdürüyor. (*İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, Ekonomi Beklenti Endeksi, 2026 III. Çeyrek, <https://e-kutuphane.istanbulymmo.org.tr/yayinlar/detay/2585/>, 20 Temmuz 2026*).

Temmuz Ayı Enflasyonu Artarken, Ücretlerdeki Erime Sürüyor!

Temmuz ayı enflasyonu açıklandı: TÜİK, ENAG ve İTO tarafından hesaplanan aylık ve yıllık enflasyon oranları arasındaki açık ara fark sürüyor.

TÜİK'in yıllık enflasyonu %31,75 iken bu oran ENAG'ın hesaplamalarında %50,49'a çıkıyor. TÜİK'in aylık enflasyonu %1,78 iken, ENAG'ın aylık enflasyonu ise %3,07. (Bu arada temmuz ayı sonlarında petrole gelen zamlar ağustos ayının enflasyonuna yansımaktır.)

Açıkçası, TÜİK enflasyonu olduğundan daha düşük gösterme politikasını sürdürüyor. Geçen ayın daha düşük çıkmasının nedeni ise işçi ve memur emeklilerine yapılacak olan zammın 6 aylık kümülatif enflasyona endekslenmesi. Zira aylık enflasyon ne kadar düşük olursa, emekliye verilecek zam da o kadar az oluyor. Temmuz ayı enflasyonunun iki kat yüksek çıkmasının bir önemi yok zira ücret zammı hesabında dikkate alınmıyor.

Önemli bir ayrıntı: Açıklanmayan madde fiyat listesi!

Bir süredir TÜİK hukuka aykırı bir biçimde enflasyon sepetinde yer alan yüzlerce maddenin fiyatlarındaki değişimleri açıklamıyor. Çünkü açıkladığında TÜFE oranının ne kadar düşük gösterildiği ortaya çıkabilir. Oysa, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) tarafından açılan bir davada Ankara 6. İdare Mahkemesi, DİSK tarafından istenen bilgilerin açıklanmasının kurumun görevi gereği olduğunu belirterek bilgi talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğuna hükmetti. Kesinleşmiş hükme rağmen TÜİK buna uymuyor ve madde fiyat listesini hâlâ yayınlamıyor. Böylece gerçek fiyat artışlarını gizlemeye devam ediyor.

Ancak gerçek hayatta yüksek enflasyonun varlığı gizlenemiyor. Çünkü enflasyon insanların cebindeki paranın eriyerek adeta pul olmasına neden oluyor, bu da halkın alım gücünü düşürüyor. Nitekim Haziran ayı itibarıyla piyasadaki banknotların yaklaşık %90'ının, şu an değer olarak en büyük değere sahip TL olan 200 TL'den oluşması bu durumu ortaya koyuyor. Zira onun altındaki 100, 50, 20 ya da 10 TL'lik banknotlarla elle tutulur bir alım yapmak çok zorlaştı.

Yüksek enflasyon TÜİK'in manipüle edilmiş verilerine rağmen, emekçileri yoksullaştırmaya devam ediyor. Öyle ki ocak ayında 28.075 TL olan asgari ücret, 7 aylık enflasyon yüzünden 23.450 TL'ye; en düşük emekli aylığı 20.000 TL'den 16.705 TL'ye geriledi. Böylece ilk 7 ayda, asgari ücretlinin toplam ücretinin 4.625 TL'si; emekli ücretinin ise 3.295 TL'si enflasyonla ceplerinden alındı.

Enflasyon neden yüksek?

Türkiye'deki enflasyonun yüksek olmasına neden olan hem dış hem de iç etkenler mevcut. Dış etkenlerin başında; savaşlar, çatışmalar ve iklim değişikliklerinden kaynaklanan tedarik zorluklarının neden olduğu, özellikle de petrol, hammadde ve gıda fiyatlarındaki artışlar geliyor. İç etkenler arasında; izlenen yanlış ekonomi politikaları ve piyasayı kontrol eden tekellerin aşırı kâra dayalı fiyatlama politikaları ve araçlar öne çıkıyor.

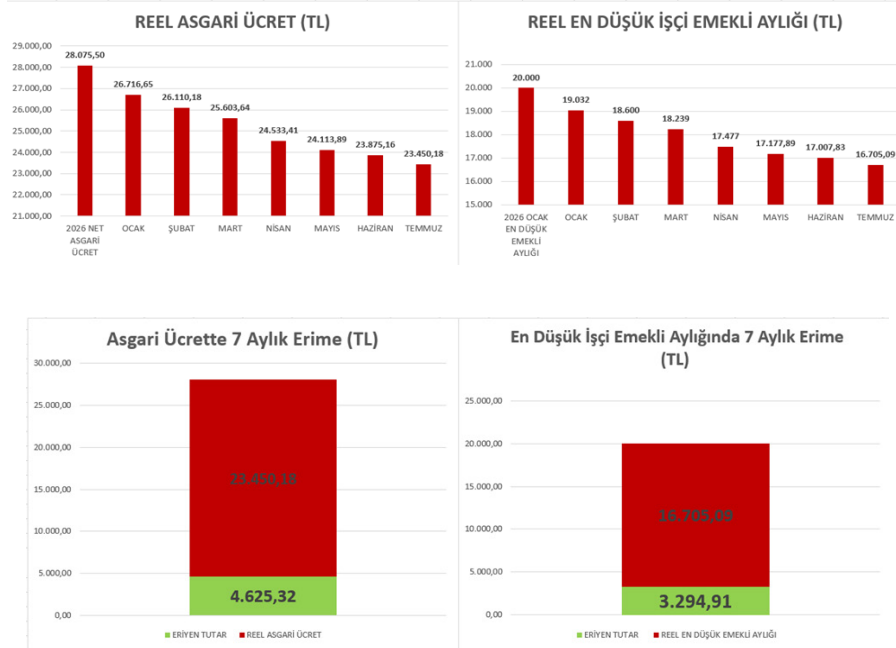
Dış etkenler

Gıda enflasyonunun yükselmesinde bir dış etken olarak, petrol ve ekonomik açıdan en önemli petrol türevleri arasında yer alan ve tarımsal verimlilikler için hayati bir öneme sahip bulunan gübre ve fosfat maliyetlerindeki artışlar belirleyici.

Öyle ki, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), 2026 yılının ilk yarısında küresel gübre fiyatlarının % 15-20 oranında arttığını tahmin ediyor. Bunun sonucunda, özellikle düşük gelirli ülkelerdeki çiftçiler artık artan gübre fiyatlarının yanı sıra sulama ve nakliye için yükselen yakıt maliyetleriyle de mücadele etmek zorunda kaldılar. (<https://www.networkideas.org/2026/07/22/the-iran-war-exposes-the-global-economys-fault-lines> (22 Temmuz 2026)).

Gübre kullanımındaki en ufak bir azalma bile, özellikle uygulama oranlarının zaten düşük olduğu yerlerde, mahsul veriminde keskin düşüslere yol açabiliyor. Ayrıca küresel olarak en büyük piyasalardan biri olan gıda piyasalarının ürün hasadını bekleme si pek olası değil zira oligopolistik firmalar, fiziksel kıtlık ortaya çıkmadan çok daha önce, arzın daralacağını öngörerek fiyatları yükseltiyor.

Nitekim, FAO tarafından yayınlanan son verilere göre, küresel

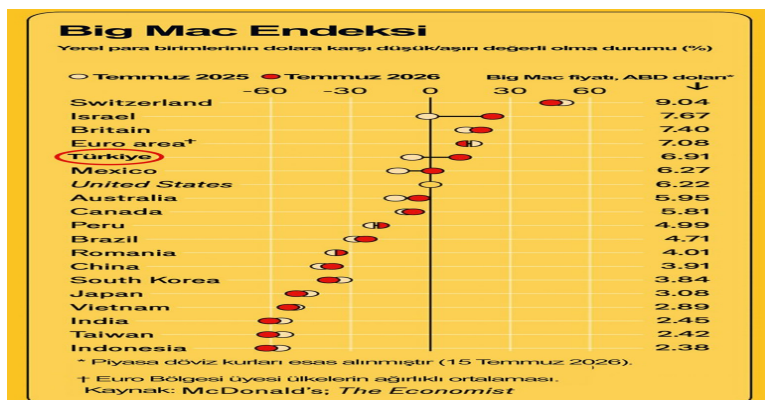
Her ayın ilk günlerinde TÜİK tarafından açıklanan TÜFE (enflasyon) verileri giderek daha az bir kesimin ilgilendiği bir veri olmaya başladı. Çünkü her ay aynı şey yapılıyor: veriler bir 'gaslighting'e' tabî tutuluyor. Yani iktidarın siyasal tercihleri, gerçek ekonomik veriler gibi servis ediliyor. Özellikle de asgari ücret ve emekli maaşlarına artış yapılacağı zamanlarda enflasyon, iktidarın siyasal tercihi doğrultusunda, olduğundan daha düşük gösteriliyor.

Oysa resmi verilerin dışındaki bazı veriler tam aksini söylüyor. Sadece ENAG ve İTO verileri değil, farklı yöntemlerle yapılan fiyat hesaplamaları ülkedeki enflasyonun ne kadar yüksek ve yaşamın ne denli pahalı olduğunu ortaya koyuyor.

Big Mac Endeksi (BMI)

Bunlardan biri olan Big Mac Endeksi, 1986 yılından bu yana The Economist dergisi tarafından hesaplanan ve her ülkedeki McDonald's Big Mac peynirli hamburgerinin fiyatını takip eden bir fiyat endeksi. Bu sayede, dünya çapında satın alma gücü paritesi (SGP) ve para birimlerinin değerleri konusunda ülkeler arası hızlı ve kolayca anlaşılır bir karşılaştırma sunuluyor.

Bu endekse göre, Türkiye, standart bir hazır yemek olan Big Mac hamburgerinin dünyada en pahalı satıldığı beşinci ülke. Öyle ki Euro Bölgesi'ndeki fiyat ile (7,08 dolar), Türkiye'deki fiyat (6,91) arasındaki fark sadece 0,17 dolar. Bu da Avrupa'da ucuz bir öğün sayılabilecek bir hazır yemeği, Türkiye'de neredeyse lüks bir yemek statüsüne sokuyor.

çapta, temel gıda maddelerinden oluşan sepetin fiyatı bu temmuz ayında bir yıl öncesine kıyasla % 1 daha pahalıydı (yani temel gıda fiyatları 2025 seviyelerinin üzerinde seyrediyor). Bunda aşırı sıcak dalgalarının ve El Niño'nun, ürün hasadını olumsuz etkilemesi ve çatışmaların, savaşların ve jeopolitik gelişmelerin gıda piyasasında yol açtığı belirsizlikler ve bundan beslenen finansal manipülasyonlar çok etkili. Bu da küresel açlık riskini artırıyor.

Örneğin, temmuz ayında şeker fiyatındaki % 5,6'lık artışın başlıca nedeninin, "Avrupa Birliği'ndeki mahsul verimi üzerinde devam eden sıcak ve kurak hava ve Asya'daki önemli üretici ülkelerdeki El Niño ile ilişkili hava koşulları olduğu ileri sürülüyor. Keza tahıl fiyatları Temmuz 2025 seviyesinin % 6,9 üzerinde sabitlendi. Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik kuşatması yüzünden Karadeniz Bölgesi'nin ihracatında "süren aksaklıklar" ve son dönemdeki sıcak hava dalgalarının birçok ülkedeki mahsul verimi üzerinde yaratması beklenen etki nedeniyle, küresel buğday fiyatları da % 5,8 arttı. (<https://news.un.org> (7 Ağustos 2026)).

Enflasyonla mücadele: başarılı mı, başarısız mı?

Dış etkenlere karşı kısa dönemde bir şey yapmak mümkün olmayabilir. Ancak içeride alınacak önlemler ve uygulanacak doğru ekonomi politikaları (üstelik halkı ezdirmeden) enflasyon artışını dizginleyebilir. Bunu gerçekleştirebilen ülkeler var.

Eğer hükümetlerin görevi toplumu yüksek enflasyona karşı korumaksa, mevcut İktidar Bloku bu görevi yapmıyor ya da yapmak konusunda yeterli gayreti göstermiyor. Bu yapılmadığında, yoksullaşma daha da artarken; izlenen mali destek ve faiz politikalarıyla sermaye ve servet zenginleri daha da zenginleşiyor. (Bu konuda iktidarın, ironik olarak, başarılı olduğu söylenebilir. Zira toplumdaki gelir ve servet uçurumu, özellikle de son 10 yıldır, inanılmaz bir biçimde derinleşti).

İç etkenler arasında; İktidar Blokunun yazılarımızda sıklıkla değindiğimiz yanlış faiz politikaları olmak üzere, tekellerin aşırı kâr hırsı, yüksek vergiler ve kapitalizme özgü yapısal nedenler geliyor.

Enflasyonun ekonomi politiği?

Enflasyon, kapitalist ekonomilerde, sistemin bir ürünüdür ve aynı zamanda işlevseldir: ekonomik genişlemenin ritmini düzenlemeye yarayan bir araç olarak kullanılır. Bu araç emek gelirlerinin düşük tutulması pahasına kârları artırmak ve sermaye birikimini teşvik etmek üzere tasarlanır. Ayrıca gizli bir vergi olarak işlev görür ki bu da özel ve kamusal sermaye birikimine verilecek mali desteklerin kaynağını oluşturur.

Yani enflasyon, ekonominin işleyişine doğrudan müdahaleyi gerektiren diğer kontrol yöntemlerine (toplumun bilincinden kaçırılarak), sunulan bir alternatiftir (bu yöntemler ya kârlılığı artırmak için maliyetleri düşürmeyi ya da ekonominin daha düşük bir kâr oranıyla işleyebilmesi için karar alma sürecini değiştirmeyi amaçlar).

Burjuva hükümetler enflasyona başvururlar çünkü; (i) ekonomik büyüme sürecinde ortaya çıkan temel sorunları çözemezler ya da çözmek istemezler ve (ii) bu sorunları çözecek kadar büyük bir ekonomik krizle yüzleşmek istemezler.

Enflasyon ilacı

Diğer yandan enflasyon nedenlerden ziyade, belirtilerle ilgilidir ve enflasyondaki ekonomi, yükselen fiyatları hesaba katacak şekilde yeniden uyum sağlar, dengeye gelir. Yani hastalıklı ekonomiyi ayakta tutabilmek için giderek daha büyük dozlarda enflasyon ilacı vermek gerekir. Sonunda bu yaklaşım uygulanamaz hale gelir ve iktidar, başlangıçta kaçınmaya çalıştığı seçimle karşı karşıya kalır: ya temel sorunları çözmek için enflasyonu körükleyerek müdahale etmelidir ya da hastayı iyileştireceği umuduyla ciddi bir krizi tetiklemelidir. Pratikte elbette hükümetler genellikle ortada bir pozisyon alırlar ve müdahale ile krizin bir kombinasyonunu tercih ederler. Dolayısıyla enflasyon, ekonomik büyümenin genel sorunlarıyla bağlantılıdır ve bu büyümeyi düzenlemeye yönelik bir yöntemdir. (Bob Rowthorn (1980), "Infla-

tion and Crisis", in *Capitalism, Conflict and Inflation: Essays in Political Economy*, London: Lawrence and Wishart, s.141).

Özetle, enflasyon geçici bir rahatlama sağlayan ve ekonominin bu engellere bir süre tahammül etmesini sağlayan bir geçici çözümdür. Ancak ekonomik büyüme (sermaye birikimi) sorunlarını aşmaya yönelik bu geçici çözüm ekonominin daha büyük sorunlarla karşılaşmasına, yani yüksek enflasyonun kalıcı hâle gelmesine, ekonomik büyümenin yavaşlamasına ve ekonominin ciddi finansal krizlerle ve döviz kriziyle baş başa kalmasına neden olur.

Enflasyon Raporu 2026 III

TCMB'nin 13 Ağustos'ta açıkladığı son Enflasyon Raporu'nda; TÜFE'nin 2026 sonunda % 28; 2027 sonunda ise % 15 olarak gerçekleşeceği tahmin ediliyor. 2028 yıl sonunda % 9'a geriledikten sonra, enflasyonun orta vadede enflasyon hedefi olan % 5 seviyesinde istikrar kazanacağı öngörülmüyor.

2026 yıl sonu enflasyon tahmininin yükseltilmesinde; "motorin, doğal gaz ve diğer bazı emtia fiyatlarındaki görünüm dikkate alınarak, TL cinsi ithalat fiyatları varsayımında yapılan artışların etkili olduğu" vurgusu yapılıyor. Bu konuda, özellikle de gıda enflasyonuna atıfta bulunuluyor ve bunun enflasyon beklentisini artırdığı ileri sürülüyor. Çözüm olarak da parasal ve miktarsal kısıtlamalarla (sıkı faiz politikası ve kredi kısıtlaması gibi), finansal sıkılığın sürdürüleceğinin altı çiziliyor. (TCMB, *Enflasyon Raporu 2026-III* [Genel Değerlendirme, <https://www.tcmb.gov.tr> (13 Ağustos 2026)).

Yoksullaşma artacak!

Öncelikle, bu rapor en azından 2026 yılında enflasyonun (özellikle de gıda enflasyonunun) yüksek seyretmeye devam edeceğinin, dolayısıyla da halkın yoksullaşmasının süreceğinin itirafı niteliğinde. Bu çerçevede, özellikle de toplumun düşük sabit gelirli kesimleri (başta emekliler ve asgari ücretliler ve yoksul köylüler ol-

mak üzere), yüksek enflasyon karşısında ezilmeye devam edecek.

Geçim krizi!

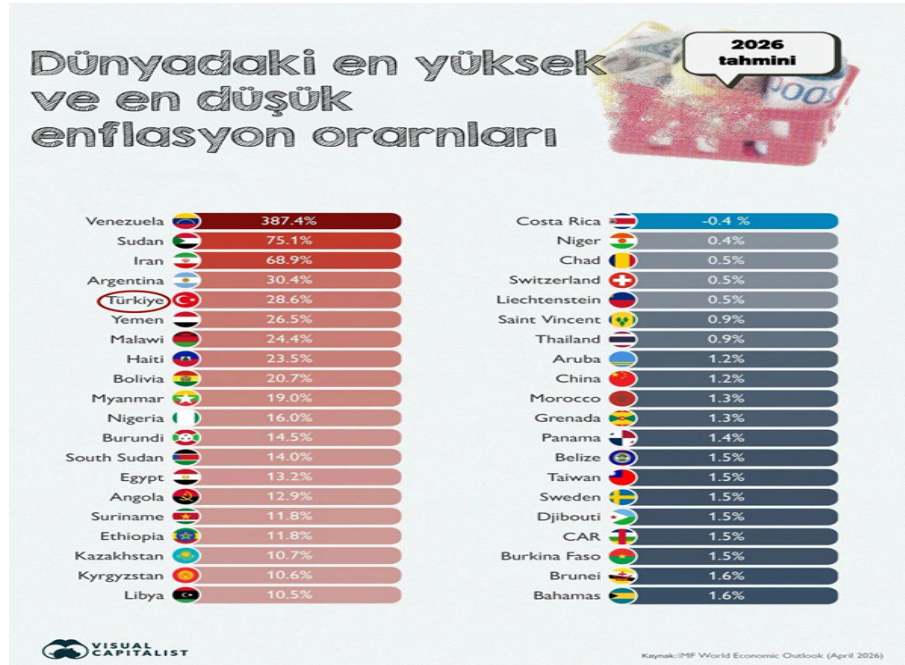
İşin gerçeği, Türkiye’de yüksek enflasyon artık, gerçek bir geçim krizine dönüştü. Öyle ki on milyonlarca insan gelirleriyle temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanıyor. Konut, enerji, gıda, ulaşım ve diğer zorunlu harcamalar önemli ölçüde artarken, birçok kişinin geliri bu artışlara ayak uyduramıyor. Her ne kadar iktidar medyası durumları çok iyi kesimlere dikkat çekse de; toplumdaki küçük bir varlıklı nüfus iyi yaşıyor, lüks araçlara biniyor, yurt içi ve yurt dışında lüks otellerde ve tatil köylerinde tatil yapabiliyor diye yok-sulluk ortadan kaybolmuyor.

Kapitalist bir toplumda, aynı anda lüks içinde yaşayan milyonlarca insan hem de elektrik ve doğal gaz faturalarını ödemekte zorlanan on milyonlarca insan mevcut olabilir. Bunda bir çelişki yoktur, ancak eşitsizlikten kaynaklanan bir geçim krizi vardır. Bu kriz artık giderek daha fazla göze batıyor. İktidar ise bu onlarca milyonu görmezden gelmeyi tercih ediyor.

İnsanlar, mali durumları zorlandığında her zaman isteğe bağlı harcamalarını tamamen durdurmazlar: başka harcamalardan kesinti yaparlar, birikimlerini kullanırlar, borçlanırlar, büyük alımları ertelerler ya da daha az tasarruf ederler. Alışveriş merkezlerindeki kalabalıklar toplumun mali durumunun gerçek göstergesi olamaz. Gündelik yaşamda yapılan gözlemler, toplumun büyük bir kesiminin mali dayanıklılığının giderek azaldığını gösteriyor ki sistem çökmeden önce bu her zaman olur.

Dezenflasyon başarısız oldu!

Rapor ile ilgili ikinci tespit dezenflasyon politikalarının başarısız olmasıdır. Aşağıdaki tabloya göre; Türkiye (% 28 ile) bu yıl itibarıyla dünyada enflasyonun en yüksek olduğu beşinci ülke. Bu da siyasi iktidarın yıllardır yürütmekte olduğu dezenflasyon politikalarının başarısız olduğunu gösteriyor.

Dezenflasyon politikalarının başarısız olmasının nedeni enflasyonun kaynağı konusundaki tespitlerle, uygulanmakta olan ekonomi politikaları arasındaki uyumsuzluktur. Yani raporun enflasyonun kaynakları ile ilgili tespitleri ile enflasyonla mücadele yöntemleri arasında tutarsızlık var.

Öyle ki eğer günümüz enflasyonunun, aşırı talepten ziyade raporda da vurgulandığı gibi, jeopolitik çalkantılar, yükselen enerji fiyatları ve kırılğan tedarik zincirlerinin etkisiyle yükseldiği bir gerçek ise siyasi iktidarın toplam talebi kısmaya yönelik olarak uyguladığı ücretleri baskılayan gelir politikaları, düşük taban fiyatı politikaları ve yüksek faiz politikası nasıl açıklanabilir? Kısaca, enflasyon artık bir para ve gelir politikası (faiz oranı ve düşük asgari ücret) sorunu olarak ele alınmamalıdır.

Yanlış teşhis mi, siyasi tercih mi?

Bir başka anlatımla, günümüzün yüksek enflasyonu, aşırı ısınan işgücü piyasaları veya artan tüketici talebi tarafından beslenmiyor. Bunlar, yüksek enerji fiyatları, yüksek vergiler, jeopolitik çatışmalar, iklimle ilgili aksaklıklar, kırılğan tedarik zincirleri ve giderek artan bir şekilde büyük şirketlerin fiyat belirleme gücünden kaynaklanıyor.

Enflasyonun, enerji tekelleri, jeopolitik gerilimler ve arz kesintileri tarafından tetiklenmesine rağmen, onu bir aşırı talep ve işgücü piyasası sorunu olarak sunmak ve bu çerçevede örneğin asgari ücrete yıl içinde zam yapmayı reddetmek, ekonomik bir zorunluluk değil, siyasi bir tercihtir.

Yüksek faiz oranları ise enflasyonu ortadan kaldırmaktan ziyade, daha yüksek işsizlik, artan hane halkı borçluluğu ve kemer sıkma önlemleri yoluyla maliyetlerini yeniden bölüştürür. Bu, para politikasının istenmeyen bir yan etkisi değil, enflasyonun tipik olarak yönetildiği mekanizmadır. Sorunun aşırı harcama (talep) olmadığı göz önüne alındığında, faiz oranlarını yükseltmek enflasyonun altında yatan nedenleri çözmede pek bir işe yaramaz.

Toplumsal tükenmişlik

Diğer yandan enflasyon, Türkiye’de olduğu gibi, yıllarca yüksek seviyelerde asılı kaldığında, sorun ekonomik olmanın yanı sıra toplumsal tükenmişliğe dönüşür. Halk, artan borçluluktan beslenme bozukluğuna ve sağlık sorunlarının ağırlaşmasına kadar ağır bedeller öder. Bu noktada enflasyon artık sadece ekonomik bir sorun olmakla kalmaz, siyasi istikrarsızlığın kaynağı haline gelir ve bir meşruiyet krizine yol açar.

Özetle, T.C. Merkez Bankası’nın işi giderek zorlaşıyor: faiz oranlarını yükseltmezse, manşet enflasyonun yükselmesi nedeniyle güvenilirliğini iyice yitirme riskiyle karşı karşıya kalacaktır. Tersine, faiz oranlarını çok agresif bir

şekilde yükseltmek resesyon baskılarını derinleştirebilir, özel ve kamu borç yükünü ağırlaştırabilir ve zaten artan gıda, konut ve enerji maliyetlerinden zarar gören halkı daha da yoksullaştırır. Kaldı ki önümüzdeki 2 yıl içinde genel seçimlerin yapılacağı olması Merkez Bankası'nın akılcı bir faiz politikası uygulamasını önüyor.

Sonuç olarak

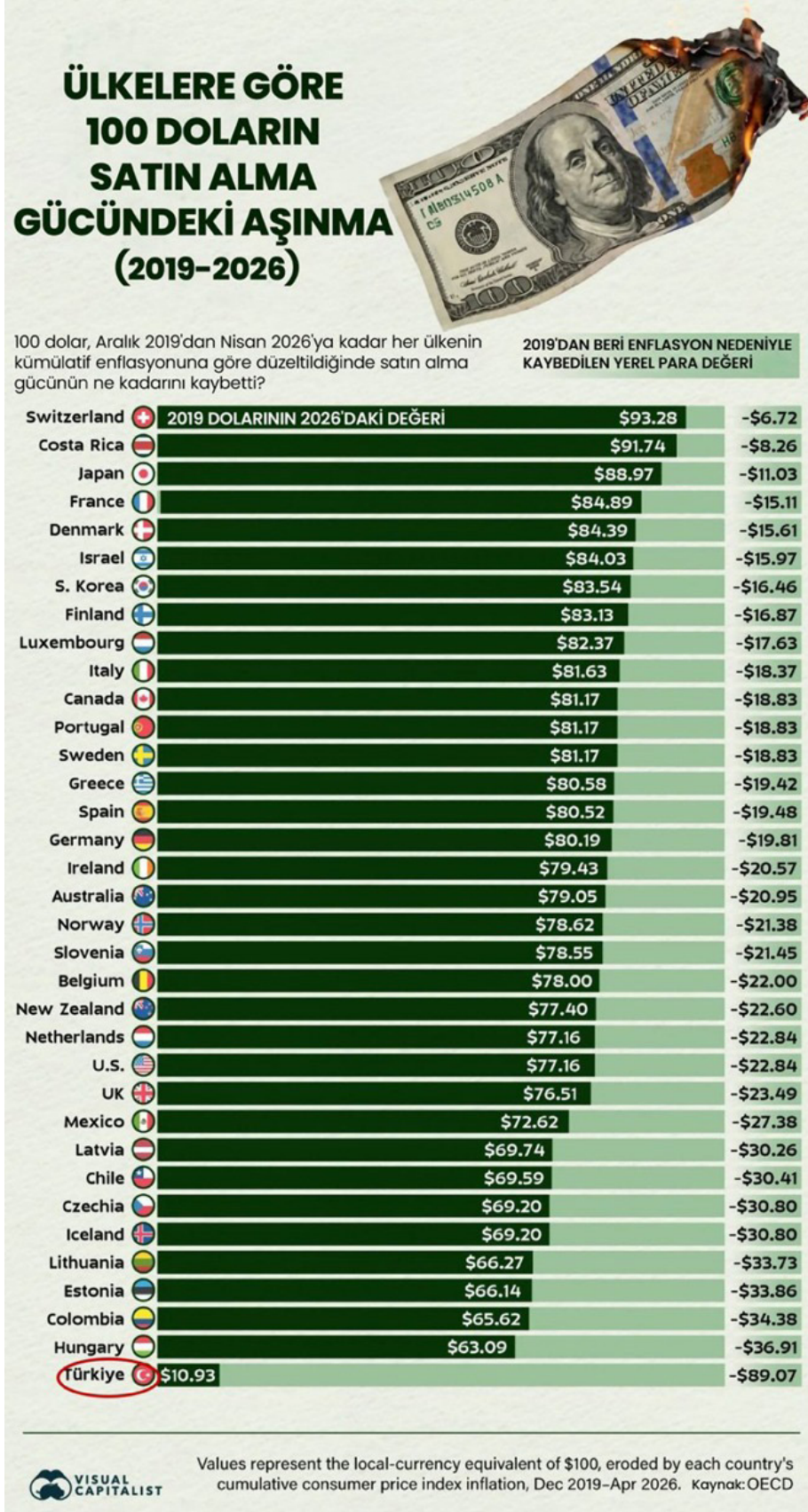
Bu dinamikler, Merkez Bankası'nın mevcut yaklaşımının sınırlarını ortaya koyuyor. Enflasyonun iklim şokları, savaş ve temel kaynakların stratejik

kontrolüyle yakından bağlantılı hale gelmesiyle, para politikası tek başına ciddi sosyal ve ekonomik maliyetler getirir. Fiyatları istikrara kavuşturamaz. Çünkü yüksek faiz oranları talebi bastırabilir, ancak petrol ve doğal gaz üretilmez, limanlardaki tıkanıklıkları gideremez, tedarik zincirlerini onaramaz, toplumsal güveni tesis edemez ya da şirketlerin kâr marjlarını düşüremez.

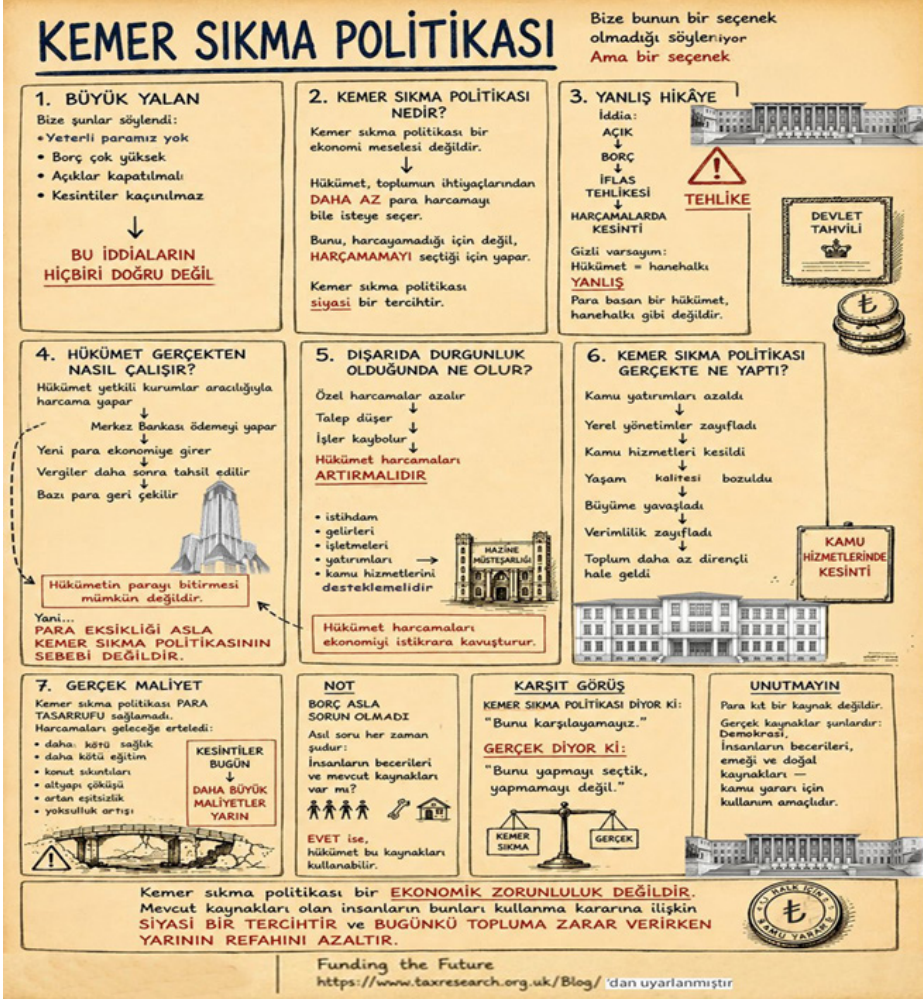
Keza, tek başına faiz politikası altta yatan çelişkiyi çözemez. Bu çelişki, koordineli ve kamucu bir enerji politikası, kamu yatırımlarına yönelim, fiyat düzenlemeleri, sanayileşme stratejisi veya aktif mali müdahaleler yoluyla çözümlene kadar, faiz oranları çözmesi gereken sorunu çözmeden dalgalanmaya devam edecektir. Para politikasındaki sıkılaştırma, gerçek bir çözümden ziyade, göstermelik bir kontrolü anlatan sembolik bir jest olarak kalacaktır.

Son olarak, siyasal iktidarın yaptığı gibi, yapısal enflasyonu bir talep yönetimi sorunu olarak ele almak, politika yapımcıların kararlı görünmelerini sağlayabilir. Ancak bu, fiyatları belirleyen, kaynakları kontrol eden ve yüksek finansal rant elde edenlerle zorlu bir yüzleşmeden kaçınmaya da neden olur. Bu da aslında, yüksek toplumsal maliyetlerle sonuçlanan, bir siyasal tercihtir. (<https://www.project-syndicate.org/commentary/why-interest-rate-hikes-are-unlikely-to-curb-inflation-by-carolina-alves-1-2026-05, 11 Mayıs 2026>).

Burjuva hukukunun ve demokrasininin dahi işlemediği ve muhalefetin darmadağın olduğu bir ortamda, siyasal iktidar bu tercihi rahatça hayata geçiriyor ve sermayeden ve ranttan yana politikalarını sürdürüyor.

Kemer Sıkma Ekonomik Değil, Politik Bir Tercihtir!

Sosyal güvenlik sorunu bir gelir dağılımı ve halk sağlığı sorunudur!

Oysa, gerçekte sosyal güvenlik alanında yaşanan sorun (başta emekli maaşlarının düşüklüğü olmak üzere), bir demografi sorunu olmaktan ziyade, gelir dağılımındaki adaletsizlikle ilgili bir sorundur.

Buna karşılık, konu, demografik bir sorunmuş gibi gösterilmeye çalışılıyor: "insan ömrü uzadı, emeklilik çağında uzun süre yaşayan çok fazla insan var. Emeklilere ödeme yapabilmek için her yıl daha fazla insandan prim almak zorunluluğu var", gibi üzerinde fazla düşünmediğimizde ikna edici gelebilen bir iddia.

Ancak, çalıştıkları sürece bu insanların ödedikleri primler dikkatli kullanılsaydı ve çalışırken bu insanların ücretleri yeterli olsaydı hem SGK primleri hem de gelir vergisi tahsilatları daha yüksek olabilirdi. Bu nedenle sosyal güvenlik sorunu demografiye ya da aktüeryal hesaplara indirgenmemeli, bunun yerine birincil gelir dağılımı emek gelirleri lehine iyileştirilmelidir. Bu sorunun aynı zamanda bir halk sağlığı sorunu olduğu da unutulmamalı ve bütçeden kaynaklar ona göre ayrılmalıdır.

Sosyal harcamalarda kısıntı yapılırken, vergi gelirlerinde yüzde 38,7'lik bir artış sağlandı. Oysa bu ilk 6 aydaki resmi enflasyon toplam yüzde 17,8. Yani siyasal iktidar, vergi gelirlerini enflasyonun iki katından fazla artırarak, halktan gereğinden fazla vergi aldı.

Devlet bütçesi aylar sonra ilk kez bu yılın haziran ayında fazla verdi: Merkezi Yönetim Bütçesi dengesi (+) 114,2 milyar TL olarak gerçekleşti. Ancak 6 aylık kümülatif denge (Ocak-Haziran) 942,8 milyar TL açık olarak devam etti. Yani açık küçülse de sürüyor.

Diğer yandan, bütçe fazla verse de faiz ödemeleri füze hızıyla artmaya devam ediyor. Bu 6 ayda ödenen faizin 1,464,2 milyar TL olması, yani faiz ödemelerinin bütçe açığından 524,4 milyar TL daha fazla olması (**T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Haziran 2026 Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri, Haziran 2026 (17 Temmuz 2026)**); başta vergiler olmak üzere kamu gelirlerinin, asıl olarak bankalara ödeme yapmak için kullanıldığını gösteriyor. Bu ödemelerin bütçe içindeki payı yüzde 17 gibi rekor bir orana fırlamış durumda.

Mali disiplin mi, kemer sıkma mı?

Siyasal iktidar, uzunca bir zamandır, "mali disiplini sağlama" gerekçesiyle, halka dönük harcamaları kısarken, vergilere yükleniyor yani kemer sıkma politikası uyguluyor. Örnek olarak, bu yılın ilk 6 ayında, net sosyal güvenlik harcamalarının bütçe içindeki payı (821 milyar TL) yüzde 9,4'te kalırken, faize yapılan ödeme bunun neredeyse iki katına çıktı. (**T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Haziran 2026 Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri, Haziran 2026 (17 Temmuz 2026)**).

Son Torba Kanun halka kemerleri daha da sıkırtacak!

Meclis'te kabul edilen "torba kanun" ile öncelikle işçinin parasıyla oluşturulan İşsizlik Sigortası Fonu'ndan daha fazla para, imalatçı ve turizmciler gibi daha fazla sermaye kesimine verilecek. Faizciye, silah tüccarına, müteahhide, vakıf üniversitelerinin patronlarına yüzlerce milyar TL'lik kaynağın aktarımı ise sürdürülecek. Ayrıca bu yıl sermaye kesiminden alınması gereken vergilerin 3 trilyon TL'sinden, "muafiyet, istisna ve indirim" gibi adlar altında vazgeçildi. Bunlar, sermaye kesimine karşı son derece cömert davranan siyasal iktidarın, bu kıyağın bedelini halka, emekçilere kemer sıkırtmasından başka bir şey değil.

Kemer sıkma ekonomik bir zorunluluk değil, siyasal bir tercih!

İktidar halka kemer sıkırtırken ya yüksek enflasyonu bahane ediyor ya da Hazine'de para olmadığını, kamu borçlarının arttığını, bütçe açıklarının kapatılması gerektiğini, kısaca harcamaların kısılarak vergilerin artırılması gerektiğini söylüyor. Bunlar doğru iddialar değil. Para yetersizliği (!) gerçekte kemer sıkmanın gerekçesi olamaz. Yani siyasal iktidar, onu iktidar yapan ve 23 yıldır hemhal olduğu sermaye ve servet sahiplerine kaynak aktarmayı seçtiğinden dolayı bu iddiayı dillendiriyor.

Kaldı ki, bir an için bu iddiaların doğru olduğunu kabul etsek bile şu sorular yanıtsız kalıyor:

- Neden sadece halka dönük harcamalar (sosyal güvenlik ve refah harcamaları gibi) kısılrken, örneğin faiz ve askeri harcamalar kısılmıyor? Örneğin, kemerlerin sıkıldığı bir zamanda, neden NATO Zirvesi için 11,6 milyar TL harcama yapılıyor? Dahası, Türkiye'nin NATO için yapacağı katkı neden 2,5 kat artırılarak %2'den %5'e yükseltiliyor? Neden S-400'ler projesinden vazgeçilerek yeni masraf kapısı açılıyor?
- "Irak petrolü" davasında ödemek durumunda kalacağımız 1 milyar 471 milyon dolarlık ceza (<https://www.sozcu.com.tr/pazar-gunune-1-4-milyar-dolar-borclayandik-p335737>) (12 Temmuz 2026), neden bu suçu işleyenler tarafından değil de biz vergi mükellefleri tarafından ödenmek zorunda?
- Madem daha çok vergi alınarak kemerler sıkılacak, o halde neden sermaye kesiminin ödediği kurumlar vergisinin payı sadece %10'larda kalıyor? Ya da neden kurumlar vergisi oranı bazı sektörler için indirildi? (%12,5).
- Neden vergi gelirlerinin %70'ini KDV ve ÖTV gibi dolaylı vergilerin oluşturduğu ve kalan dolaysız vergilerin üçte ikisinin de ücretli emekçilerce ödendiği, mevcut adaletsiz vergi sistemi değiştiriliyor?
- Büyük servetlerin kaynağını son zamanlarda süper rant gelirlerinin oluşturmasına rağmen, neden bir rant vergisi konulmuyor ya da süper zenginlerden alınmak üzere, bir servet vergisi uygulanmıyor?
- Neden son çıkan "varlık affı" ile yapıldığı gibi, vergi kaçıran ve servetlerini yurt dışında tutanlara inanılmaz imkânlar sunularak, bunlardan vergi alınmayacağı taahhüt ediliyor? Neden Türkiye'ye yerleşenler için 20 yıl boyunca gelir vergisi istisnası getiriliyor?
- Neden İstanbul Finans Merkezi'nde (İFM) faaliyet gösteren kurumlara yönelik transit ticaret ve yurt dışı mal alım satımı teşvikleri daha da artırılıyor? Neden İFM içindeki kuruluşların- transit ticaret kazancında %50 olan vergi indirimi %100'e; İFM dışındaki kuruluşların- transit ticaret kazancında vergi indirimi %95'e yükseltiliyor? Ayrıca, neden transit ticaret ile nitelikli hizmet merkezi kazançları ve İFM kapsamındaki finansal hizmet ihracatı kazançları artık asgari kurumlar vergisi matrahından da indirilerek, kurumlar vergisi yükü sıfırlanıyor?

• Neden vergi borçlarında taksit süresi ve limiti genişletiliyor ve azami taksit süresi 36 aydan 72 aya çıkarılıyor? Böylece dürüst vergi mükellefi cezalandırılmış olmuyor mu? (**4 Haziran 2026 tarihli ve 33270 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7582 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**).

Tarife adaletsizliği

Gelir vergisi uygulamasındaki en büyük adaletsizliklerden birinin, ücretlilerin bir yıl içinde birkaç kez üst vergi dilimine girmeleri olduğu biliniyor. Bu da vergi tarife dilimlerini işçilerin ücretlerini kemiren gizli bir vergi zammına dönüştürdü. Öyle ki 2000 yılında Gelir Vergisi tarifesinin brüt aylık asgari ücrete oranı 21 kat iken, 2026 yılında bu oran 5,8'e kadar düştü. (<https://x.com/ozanbingoll>) (25 Haziran 2026). Özetle, gelir vergisinin ilk dilimi asgari ücretteki artış kadar arttırılmayınca, işçiler zam aldıktan birkaç ay sonra ikinci dilime girerek, %15 yerine %20'den, hatta %27'den başlayan oranlardan vergilendiriliyor.

• O halde neden haksızlığı düzeltmek için bir yasal düzenleme yapılmıyor?

Türkiye'de ortalama ücretli bekâr bir çalışanın toplam vergi yükü 2025 yılında %40,3 seviyesine yükseldi. OECD ortalaması ise %35,1 olarak gerçekleşti. Ayrıca, OECD ülkelerinin önemli kısmında çocuk sahibi ailelere vergi avantajları ve sosyal destekler sağlanırken, Türkiye'de iki çocuklu tek gelirli bir aile için vergi yükü %40,3 ile OECD'nin en yüksek seviyesinde bulunuyor. OECD genelinde çocuk sahibi olmak ortalama vergi yükünü yaklaşık 8,9 puan azaltırken, Türkiye'de çocuklu ve çocuksuz çalışanlar arasında anlamlı bir fark bulunmuyor. Son olarak, Türkiye'de ortalama ücretli bir çalışanın net ortalama vergi oranı %29,3 sevi-

yesinde iken, OECD ortalaması %25,1'dir. (OECD, **Taxing Wages 2026, The Progressivity of Labour Taxation in OECD Countries, 2026'dan aktaran Taxademy, OECD Ücret Vergileri Raporu (2026) | Türkiye İçin Alarm Veren Sonuçlar (3 Temmuz 2026).**

Başka bir ifadeyle, OECD'nin diğer ülkelerindeki ücretli emekçiler brüt maaşlarının ortalama %75'ini net olarak elde ederken, Türkiye'de bu oran %71 seviyesinin altında kalıyor. Bu sonuçlar Türkiye'yi, ücret üzerindeki toplam yük bakımından OECD ülkeleri arasında üst sıralara taşıyor.

- O halde, neden ücretliler üzerindeki vergi yükünün azaltılması için gereken yapılmıyor da tüm destekler, asıl kemerleri sıkması gerekenler olan sermaye kesimine veriliyor?
- Son olarak, yanlış politikalar yüzünden kamu borç stoku 15 trilyon TL'ye, bireysel borçlar ise 7 trilyon TL'ye dayandı. Bir yandan kamu, bir yandan gelirleri giderlerini karşılamaya yetmeyen on milyonlarca insanımız ağır bir faiz yükü altında eziliyor.
- Bu yükleri hafifletmek yerine, neden yüksek faizle borçlanma, özellikle de şeffaf olmayan doğrudan satış yöntemiyle sürdürülüyor? Bütün bu örnekler,

mali disiplin adı altında yürütülen kemer sıkma uygulamalarının sadece emekçiler için geçerli olduğunu ve bu amaçla yapılan işlerin iktisat biliminin bir gereği olmadığını gösteriyor. Bunlar otoriter rejimin, halkın örgütsüzlüğünden yararlanarak kamusal kaynakları büyük sermaye çevrelerine aktarmak biçimindeki sınıfsal ve siyasal tercihinin sonucudur. Bu yüzden de emekçilerin mücadelesi sadece ekonomik değil, aynı zamanda sınıfsal ve siyasal olmak zorundadır.

Torba Yasa: Emek Haklarına Gasp, Patronlara Yeni Teşvikler!

3 Temmuz 2026 tarihli 7590 sayılı ve 2 / 3764 esas numaralı Kanun, 24 Temmuz tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. Kabul edilen yasada vergi, istihdam, kültür ve sanat gibi çok sayıda alanda düzenleme yapıldı. Bu yasa emek haklarının gaspı, buna karşılık sermaye kesimine sağlanan ilave teşviklerin verildiği bir yasa niteliğindedir.

Yapılan düzenlemeler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

• En düşük emekli aylığı tutarı 23.552 TL oldu

En düşük emekli aylığı temmuz ödeme döneminden itibaren 23 bin 552 liraya yükseltildi. Kanun'da yapılan düzenlemeye göre, yaşlılık, malullük ve ölüm aylığı ödenenlere ve hak sahiplerine de dosya bazında 20 bin lira olarak öngörülen aylık asgari ödeme tutarı, 2026 Temmuz ayı ödeme döneminden itibaren yılın ilk 6 aylık dönemi için Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan enflasyon oranı kadar artırılarak 23 bin 552 liraya çıkarıldı. En düşük emekli aylığının 23.552 TL'ye çıkarılmasının maliyeti, 2026'nın ikinci yarısında 79 milyar TL olacak (5,1 milyon kişi için hesaplanan rakam). Diğer yandan, açlık sınırının altında gelir elde edebilen emeklilerin yaklaşık %70'i yeniden çalışmak durumunda kalıyor.

• Kıdem tazminatı tavanı 73.729,87 TL oldu

3 Temmuz 2026 tarihinde T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Kamu Mali Yönetim ve Dönüşüm Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Mali ve Sosyal Haklar Genelgesi'ne göre; 1 Temmuz 2026 tarihinden itibaren işçilere ödenecek kıdem tazminatının yıllık tavan tutarı 73.729,87 TL olarak belirlendi. Enflasyon oranının altında yapılan maaş artışı yüzünden kıdem tazminatı 4,24 puan daha düşük hesaplandı. Çünkü enflasyon ilk 6 ayda (resmi olarak) %17,76 artarken, maaşlar %13,52 artırıldı. Bunun sonucunda; memur maaş-

ları, 65 yaş aylığı, engelli maaşı, evde bakım yardımı ve kıdem tazminatı tavanı gibi milyonlarca sabit gelirli emekçinin gelirindeki artış bu düşük orana göre yapıldı.

• İmalat ve turizme yönelik vergi teşvikleri

İşsizlik Sigortası Kanunu'nda yapılan değişikliğe göre, istihdamı koruma odaklı politikalar doğrultusunda uygulanan destek programlarının kaynağının İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanmasına ilişkin süre 31 Aralık 2026'dan 31 Aralık 2028'e uzatılacak. Yani, imalat sanayisi istihdam desteği 3 yıl daha uygulanacak. Bunun toplam maliyetinin 188 milyar TL olması bekleniyor.

Kanun'un kapsamı genişletiliyor. Kanun'a eklenen bir hükme göre, Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı turizm işletmesi belgesine sahip özel sektöre ait konaklama tesisi iş yerlerinde, bu yılın mayıs

ila aralık aylarına/dönemlerine ilişkin olmak üzere, tesisin faaliyette bulunduğu aylar/dönemler ile sınırlı olarak, ilgili ayda/dönemde verilen muhtasar ve prim hizmet beyannamesiyle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun ilgili hükmü kapsamında uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak bildirilen sigortalıların (sayıları 1.733.147'yi bulan) prim ödeme gün sayısının 116,67 TL ile çarpımı sonucu bulunacak tutar (aylık 3,500 TL), bu iş yerlerinin Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) ödeyecekleri sigorta primlerinden mahsup edilmek suretiyle İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanacak. Yani turizm patronlarına (1,7 milyon sigortalı çalışan için) 5,36 milyar TL SGK prim desteği verilecek. Bu ortalama çalışan maliyetinin %5'ine denk düşüyor. Turizm sektörünün patronları ise, Mayıs-Aralık döneminde sektöre sağlanacak sigorta prim desteğinin tüm yılı kapsamasını istedi.

Kanun teklifinin TBMM'ye verildiği gün, bir Cumhurbaşkanlığı Kararı ile İşsizlik Sigortası Fonu'ndan patronlara verilecek desteğin oranı %30'dan %50'ye yükseltildi. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2026/07/20260704-5.pdf>)

Bu fondan 2025 yılında işçilere işsizlik ödeneği için kullandırılan miktar toplamın sadece %31'i oldu. Kod uygulaması yüzünden birçok işçi bu fondan yararlanamıyor.

Turizm sektörü Katma Değer Vergisi tahsilatları açısından en düşük vergi ödeyen sektörlerin başında gelirken, burada genç işçiler, stajyer olarak son derece düşük ücretlerle ve ağır çalışma koşullarından çalıştırılıyorlar. Ayrıca geçen yıl yapılan bir düzenleme ile çalışanların her ay bir haftalık ücretli izinleri de gasp edildi. Yani yasa turizm sektöründeki emekçilerin durumunu iyileştirmezken, turizm patronlarına nakit desteği sağlayarak, üstelik bu desteği de işçiler için harcanması gereken bir fondan sağlayarak büyük bir adaletsizliğe neden olmaktadır.

• Devlet katkısı kalkıyor

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'ndaki "Prim oranları ve Devlet katkısı" hükmünün başlığındaki "ve Devlet katkısı" ibaresi çıkartılarak, "Prim oranları" şeklinde değiştirildi. Böylelikle, "bütçe kalemlerinin izlenebilirliği ve değerlendirme süreçlerinin etkinliğinin artırılmasının" amaçlandığı ileri sürülse de bu durum özellikle de emek örgütlerince ciddi biçimde endişe ile karşılanıyor. Çünkü devletin, SGK'nın her ay tahsil ettiği malullük, yaşlılık, ölüm ve genel sağlık sigortası priminin dörtte biri (%25) oranında kuruma katkı yapmasını öngören üçüncü fıkra da madde metninden çıkarıldı. Değişiklik 1 Ağustos 2026 tarihinden itibaren geçerli olacak.

• Özel Tüketim Vergisi Kanunu'ndaki (ÖTV) değişiklikler

Binek otomobilleri için asgari maktu ÖTV uygulaması geldi. Asgari maktu vergi tutarı L sınıfı araçlar için 30 bin, diğerleri için 100 bin liradan az olmayacak. Bu tutarları artırmaya ve/veya indirmeye Cumhurbaşkanı yetkili olacak.

• Nükleer enerji üretimine verilecek mali teşvikler

Nükleer enerji santral yatırımlarına vergisel teşvikler sunuluyor. Nükleer enerji santrali yatırımlarına ilişkin, nükleer enerji santrallerinden elektrik enerjisi üretimi faaliyetinde bulunmak için ön lisans ve/veya lisans alan tüzel kişilerin taraf olduğu kağıtlara **damga vergisi istisnası** sağlanıyor.

Katma Değer Vergisi İadesi: KDV Kanunu'na eklenen geçici madde ile 31 Aralık 2045'e kadar uygulanmak üzere, nükleer enerji santrallerinden elektrik enerjisi üretimi faaliyetinde bulunmak için ön lisans ve/veya lisans alan mükelleflerin yatırım teşvik belgeleri kapsamında nükleer enerji santralleri

yatırımlarına ilişkin inşaat işleri nedeniyle, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yüklenilen ve takvim yılının 6 aylık dönemleri itibarıyla indirim yoluyla telafi edilemeyen katma değer vergisi, 6 aylık dönemleri izleyen 1 yıl içerisinde talep edilmesi halinde mükellefe iade edilecek.

KDV İstisnası: 31 Aralık 2045'e kadar uygulanmak üzere, nükleer enerji santrallerinden elektrik enerjisi üretimi faaliyetinde bulunmak için ön lisans ve/veya lisans alan mükelleflerin yatırım teşvik belgeleri kapsamında nükleer enerji santralleri yatırımlarına ilişkin yapılacak makine ve teçhizat teslimleri katma değer vergisinden müstesna olacak.

Ortakla İşlem Kolaylığı: Kurumlar Vergisi Kanunu'na eklenecek geçici madde ile nükleer enerji santrallerinden elektrik enerjisi üretimi faaliyetinde bulunmak için ön lisans ve/veya lisans alan kurumların, nükleer enerji santrali yatırımları kapsamında sadece ilişkili şirketlere finansman temin eden kredi şirketlerinden yapılan borçlanmalar hariç olmak üzere, ana faaliyet konusuna uygun olarak faaliyette bulunan ve ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan banka veya benzeri kredi kurumlarından yapılan borçlanmalar 31 Aralık 2045'e kadar %25 olarak uygulanacak. Cumhurbaşkanı, bu süreyi 5 yıla kadar uzatmaya yetkili olacak.

Torba Yasada ayrıca; Siber Güvenlik Başkanlığına, Sivil Havacılık sektörüne, Sürücü belgelerine ve ulaştırma ve altyapı alanına ilişkin düzenlemeler yer alıyor. Bunlar içinde PTT'lere ilişkin düzenleme göze çarpıyor.

• PTT emekçileri, **"İdari Hizmet Sözleşmeli Personel"** tanımı altında, PTT'deki güvenceli istihdam ortadan kaldırılıyor, ayrıca birçok emekçinin emeklilik ikramiyesi dahil olmak üzere birçok

kazanılmış hakkı ellerinden alınıyor.

• Torba Yasa'daki bir düzenlemeyle vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim üyelerinin ve elemanlarının atanmasının **arşiv soruşturmasına** bağlı kılması, (şu ana kadar 150 öğretim elemanının işten çıkartıldığı bu üniversitelerde), akademik özgürlüklerin bütünüyle ortadan kaldırılması anlamına geliyor.

• Mahalli idarelerin aboneliği vasıtasıyla yürütülen genel aydınlatma hizmeti kapsamında harcanan enerji tüketim bedelleri merkezi yönetim bütçesinden karşılanacak. Ancak bunun karşılığında, **belediyelerin genel aydınlatma yükü** artıyor. Şöyle ki belediyelere merkezi bütçeden yapılan yardımlardaki kesinti oranları; büyükşehirler ve mücavir alan belediyelerinde %10'dan %30'a, diğer belediyelerde %5'ten %15'e ve diğer alanlarda %10'dan %30'a yükseltiliyor.

• **Dijital platformlara** fiilen sektörel bir **mali yük** getiriliyor. Koşullu erişim sağlayan medya kuruluşları ile internet platform işletmecileri, önceki yıl net satışlarının %2'sini Bakanlık döner sermayesine yatıracaklar. Bu düzenlemeden beklenen yıllık gelir ise 417,1 milyon TL olarak hesaplanıyor.

Torba Yasa'da **sinema sektöründeki patronlara yönelik destekler** de söz konusu. Bu destekler Kültür ve Turizm Bakanlığı döner sermayesi kaynaklarından karşılanacak. Buna karşılık, koşullu erişim sağlayan medya hizmet sağlayıcıları ile internet platform işletmecilerinin yıllık net satışlarının belirli bir oranı (%2) bu desteklerde kullanılmak üzere döner sermaye hesabına aktarılacak.

Torba yasanın neden olacağı mali etkiler:

Düzenleme	Etki
İmalat sanayisi istihdam desteği 3 yıl daha uygulanması	2026: 51 milyar TL , 2027: 62 milyar TL , 2028: 75 milyar TL
En düşük emekli aylığının 23.552 TL'ye çıkarılması	2026'nın ikinci yarısında 79 milyar TL (5,1 milyon kişi için hesaplanan rakam)
Turizm işletmelerine prim desteği	5,36 milyar TL (1,7 milyon sigortalı çalışan için)
Kültür ve Turizm Bakanlığı bazı işlemler için hizmet bedelleri	2026 için yaklaşık 635 milyon TL gelir (2025 yılı başvuru rakamları dikkate alınarak)
Dijital platform ve medya kuruluşlarından %2 pay	Yıllık 417,1 milyon TL gelir
Genel aydınlatma kesintilerinin artırılması	Merkezi bütçede 3 milyar TL gider azalması
Siber Güvenlik Başkanlığına mevcut altyapının devri	Yaklaşık 30 milyar TL yatırım maliyetinden kaçınma
Ulaştırma Bakanlığı döner sermaye gelirleri	2025 verisiyle 728,4 milyon TL
Ulaştırma ve denizcilik idari para cezaları	2025 verisiyle 794,5 milyon TL

(taxademy, 2026/63 sayı ve 23.07.2026 tarihli bülteni).

• Irak – Türkiye “korsan” ham petrol boru hattına ilişkin uluslararası tahkim kararının iptali için Paris İstinaf Mahkemesi'nde açılan davayı Türkiye kaybetti. Bunun sonucunda **Türkiye, Irak hükümetine 1 milyar 471 milyon dolar tutarında bir tazminat ödeyecek**. Bu ceza, 21 Mayıs 2014 – 30 Eylül 2018 tarihleri arasında, Irak – Türkiye “korsan” ham petrol boru hattından; Irak Merkezi Hükümeti'nin izni olmadan Irak petrolünün taşınarak, satılması ve bu nedenle Irak devletinin zarara uğratılmasının tazminatı. Dahası, 2018'den 2023'e kadar 5 yıllık süre için açılmış bir ikinci dava da devam ediyor. Bu korsan ticaretin nemasını birileri sağlarken, cezasını Hazine (dolayısıyla da Türkiye'deki vergi mükellefleri) ödeyecek.

“Finansal İşlem Vergisi” Önerisi

Kapitalizmin en vahşi versiyonlarından olan ve 1980'lerden beri içinden geçmekte olduğumuz neo-liberal dönemdeki vergi sistemleri ise açık bir biçimde yoksul emekçi sınıfların ve ezilen kimliklerin düşmanına, buna karşılık zengin kapitalist sınıfların (başta finans sermaye gelmek üzere) ve egemen kimliklerin koruyucusuna dönüşmüş durumda. Bu durumu tersine çevirmek için, ilke olarak, çok kazananlardan daha çok (ve daha yüksek oranda), az kazananlardan ise daha az (daha düşük oranda) vergi almak ve bunu yaparken de parazit sermayeyi cezalandırmak gerekiyor. Vergi sistemini ise KDV ve ÖTV gibi adaletsiz dolaylı vergilerden, Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi ve Servet Vergisi gibi dolaysız vergilere kaydırmak gerekiyor. Oysa torba yasalarla yapılan düzenlemeler bu adaletsiz, etkinsiz ve emekçilere ağır bir yük yükleyen vergi yapısının daha da kalıcı hale getirilmesidir.

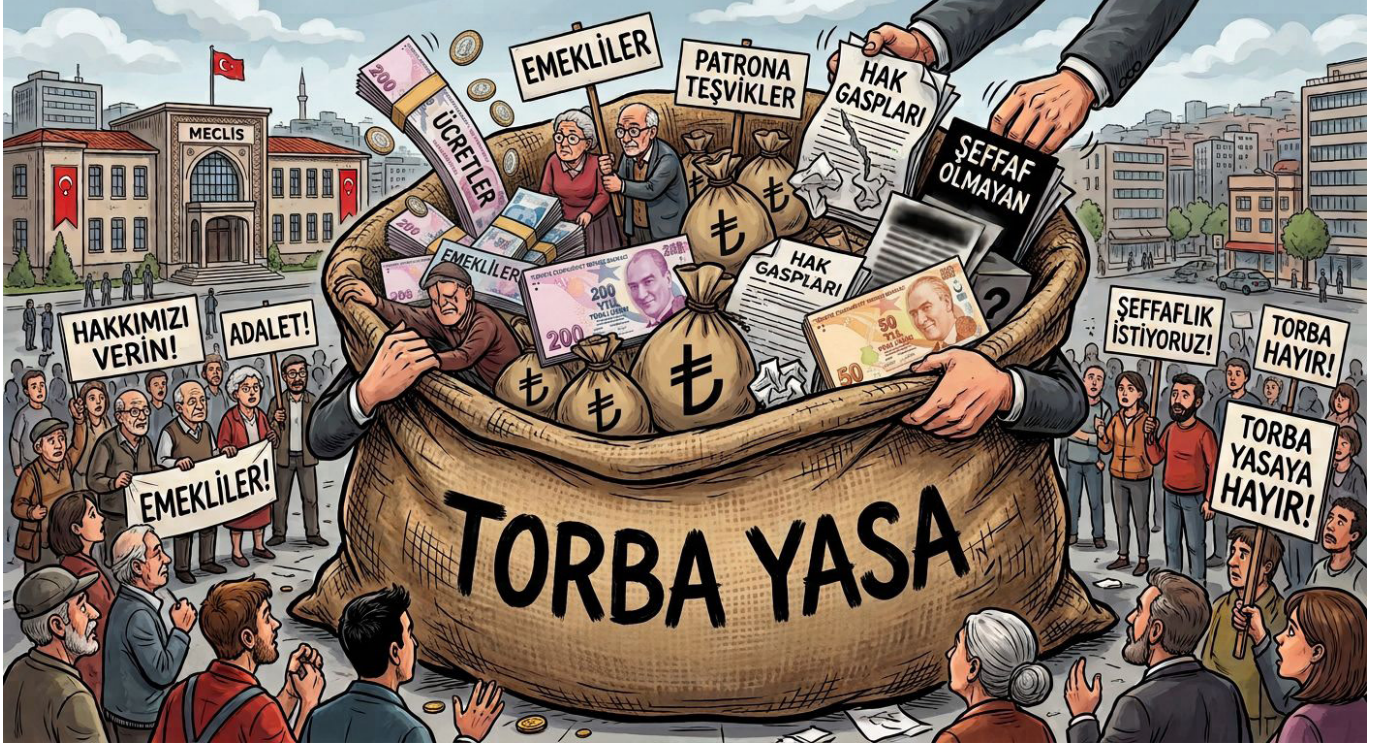
Örnek olarak, gerçek işsizliğin 12 milyonu aştığı günümüzde, işsizler için bir güvence olması gereken İşsizlik Sigortası Fonu'nun kaynaklarını, işsizlik ücreti olarak ödemek ve patronlara prim desteği olarak kullandırtmamak gerekiyor. Bunun yerine, kriz içindeki sektörlerle verilecek destek, artan oranlı bir Finansal İşlem Vergisi ile çok daha adil ve etkin bir biçimde hayata geçirilebilir.

Bu vergi, Türkiye Cumhuriyeti merkezli banka hesapları üzerinden gerçekleşen tüm finansal akışlara uygulanan bir finansal işlem vergisidir. Bu vergi, gelir ve ödemeler için ayrı ayrı ücretler öngörür ve banka havaleleri ile aile içi (veya şirketler söz konusu olduğunda şirket içi) ödemeleri hariç tutarak, hesaplar üzerinden geçen toplam akışa göre artan oranlı bir yapıya sahip olabilir.

Böyle bir vergi altında, banka hesapları üzerinden gerçekleşen finansal akışları, ortanca gelir civarında veya altında olduğunu gösteren herkes bu vergiden muaf tutulabilir. Vergi oranı, gelir akışları arttıkça önemli ölçüde yükseltilebilir. İşletmelere alternatif dilimler uygulanabilir yani küçük şirketler, büyük şirketlere göre daha düşük oranlarda vergi ödeyebilir. Finans zenginleri böyle vergilendirildiğinde, servet vergilendirmesinin politik olarak mümkün olmadığı bir dönemde, gerekli kamu geliri temin edilebilir.

Şirketlerin büyüklüğüne göre oranın farklılaştırılması durumunda, bu sistem şu anda ülkedeki istihdam artışının önünde ciddi bir engel olarak görülen sosyal güvenlik primi yükünü tazmin etmede kullanılabilir. Bu yüzden de şirketlere değişken oranlar uygulanabilir; küçük çaptaki işverenler, büyük işverenlerle aynı oranı ödememelidir. Bu adil bir çözüm olabilir zira şu anda çok yüksek finansal ciroya sahip olmalarına rağmen, istihdam yaratma düzeyleri çok dü-

şük olduğu için çok az sosyal güvenlik primi ödeyen şirketler, bu yolla ülke ekonomisine katkı sağlayabilirler.

Temmuz 2026 Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri Bize Ne Söylüyor?

Ekonomi ve Kamu Maliyesi Faize Çalışıyor!

2026 yılı temmuz ayında merkezi yönetim bütçe giderleri 1 trilyon 790,5 milyar TL, bütçe gelirleri 1 trilyon 412,4 milyar TL ve bütçe açığı 378,1 milyar TL olarak gerçekleşti. Faiz ödemeleri 326 milyar 764 milyon TL oldu. Faiz dışarıda tutulduğunda bütçe açığı 51,3 milyar TL olarak gerçekleşti. 2026 yılı Ocak-Temmuz döneminde (7 ay) ise merkezi yönetim bütçe giderleri 10 trilyon 520,7 milyar TL, bütçe gelirleri 9 trilyon 199,7 milyar TL ve bütçe açığı 1 trilyon 320,9 milyar TL olarak gerçekleşti. Bu 7 aylık sürede toplam 1 trilyon 791 milyar TL faiz ödemesi yapıldı.

Böylece faize yapılan ödemeler, bütçe açığından 471 milyar TL fazla oldu. Bu süreçte bütçe gelir ve giderleri birbirine yakın bir ar-

tış seyredirken (% 36-37), faiz ödemeleri bunların üzerine çıkarak yaklaşık % 44 oranında arttı.

	2025			2026			2026/2025
(Milyon TL)	Bütçe	Ocak-Temmuz	Yüzde	Bütçe	Ocak-Temmuz	Yüzde	Değişim (%)
Bütçe Giderleri	14.731.014	7.699.834	52,3	18.978.815	10.520.682	55,4	36,6
Faiz Hariç Giderler	12.781.014	6.453.806	50,5	16.237.159	8.729.669	53,8	35,3
Faiz Giderleri	1.950.000	1.246.028	63,9	2.741.656	1.791.013	65,3	43,7
Bütçe Gelirleri	12.800.325	6.695.494	52,3	16.266.123	9.199.742	56,6	37,4
Vergi Gelirleri	11.138.753	5.721.293	51,4	13.833.113	7.854.582	56,8	37,3
Bütçe Dengesi	-1.930.689	-1.004.340	52,0	-2.712.693	-1.320.940	48,7	-31,5
Faiz Dışı Denge	19.311	241.688	1.251,6	28.963	470.073	1.623,0	94,5

(<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/23/2026/08/Temmuz-2026-Aylik-Butce-Gerceklesme-Raporu>, 18 Ağustos 2026).

7 aylık bütçe gerçekleşmesinde dikkat çeken bir diğer husus hem gelir vergisi hem de kurumlar vergisi tahakkuklarının faiz, pay ve ceza tahakkuklarının gerisinde kalmış olması. Yani 7 ayda yaklaşık 2,7 trilyon TL gelir vergisi ve 1,1 trilyon TL kurumlar vergisi tahakkuk etmişken; aynı dönemde faiz, pay ve ceza gibi vergi dışı gelirlerin tahakkuku bunları geçerek 2,9 trilyon TL'ye yaklaştı. (Toplam tahakkukun beşte birinden fazla). Ancak tahsilat/tahakkuk oranları sırasıyla: % 83, % 75 ve % 29 olarak kaldı. Bu da devletin daha ziyade sermaye kesiminin ödemekte olduğu vergilerin tahsilatındaki gayretinin düşük kaldığını gösteriyor.

Yanan Ormanlar, Eriyen Ekosistemler ve Can Veren İşçiler: İklim Krizinin Pençesinde Bir Gezegen

felaketler doğuracağı konusunda uyarıyor (Climate crisis deepens | Counterfire; Heat deaths are a public health crisis rooted in housing inequality | The Conversation, Erişim tarihi: 12 Ağustos 2026).

Türkiye'nin ve Dünyanın En Büyük İklim Sınavı: Orman Yangınları

Bu kavurucu sıcakların en yıkıcı sonuçlarından biri de ormanlarımızın, yani gezegenin ciğerlerinin, alevlere teslim olmasıdır. İklim krizi orman yangınlarını doğrudan başlatmasa da, sıcaklık artışı ve azalan nemle birlikte ormanları adeta birer barut fıçısına dönüştürüyor. Sadece 2021 yılında, Yunanistan'ın yüz ölçümüne eşdeğer 12,6 milyon hektarlık orman alanı küle döndü. Türkiye'de ise aynı yıl 140 bin hektar alan yanarken, orman yangınlarının sayısı son on yılda yıllık ortalama 2.600'ün üzerine çıktı. Ormancılıkta 30-30-30 kuralı olarak bilinen, hava sıcaklığının 30 °C'nin üzerinde, rüzgârın 30 km/saatten hızlı ve nemin %30'un altında olduğu koşullar yangın riskini en üst seviyeye çıkarıyor. Artık sadece ormanlar yanmıyor; yanan ağaçlarla birlikte atmosferden çekilmesi gereken karbon tekrar havaya salınıyor ve bu da ısınmayı daha da artıran korkunç bir kıyamet döngüsü yaratıyor (World's forests at serious risk from warming planet, fires and pests | UN News; İklim Krizi- Ormanlar Orman Yangınları | Ege Orman, Erişim tarihi: 13 Ağustos 2026).

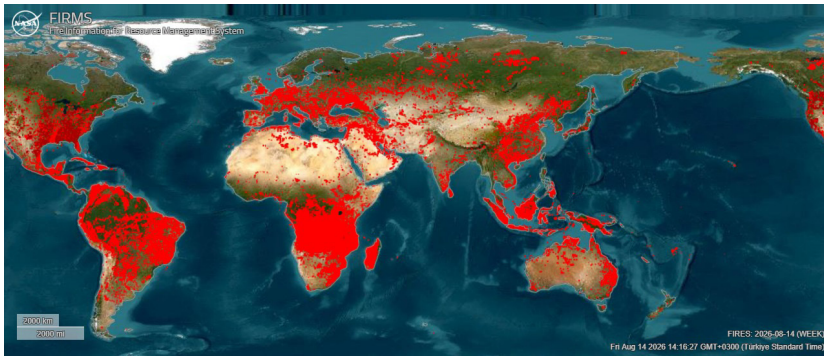
2026 yılının iklim krizinin artık uzak bir gelecekte yaşanacak teorik bir kıyamet senaryosu değil, her sabah penceremizi açtığımızda karşılaştığımız simsiyah gökyüzü ve yüzümüze vuran kavurucu sıcaklık ile haber bülteninde karşımıza çıkan endişe verici haberlerle somutlaşan bir yaşam mücadelesine dönüştüğü yıl olduğunu kabul etmek zorundayız. Bugün dünyada, insan faaliyetleri sonucunda atmosfere her yıl salınan 53 milyar metrik ton sera gazı gezegenimizi on binlerce yıldır görülmemiş bir hızla ısıtmaya devam ediyor ve bu problemin çözümü topyekûn bir sistem değişikliğini zorunlu kılıyor. NASA verilerine göre 2023'ten beri süregelen rekor sıcaklık eğilimi, 2026'nın ilk yarısını kayıtların en sıcak üçüncü dönemi haline getirdi ve yaklaşan El Niño etkisiyle bu durum tehlikeli bir boyuta ulaştı.

NASA'nın yayınladığı sıcaklık anomalisi tablosuna baktığımızda, durumun ne kadar korkutucu olduğu rakamlarla tescilleniyor. 2023 yılı kayıtların tutulmaya başlandığı en sıcak yıl olarak tarihe geçmişti; ancak 2024'ün ardından 2026'nın ilk yarısı bu rekorları geride bırakarak dünyayı tehlikeli bir ısınma evresine taşıdı. 2026 yazında Avrupa'da termometrelerin 40 °C'nin üzerine çıkması artık şaşırtıcı bulunmuyor; hatta İspanya ve Fransa gibi ülkeler cehennemi yaşıyor. Sadece Haziran 2026'daki sıcak dalgalarının Avrupa genelinde 20 binden fazla ölüme yol açmış olabileceği tahmin ediliyor. Bu kriz sadece bir çevre sorunu değil; sınıfsal eşitsizliği derinleştiren, yoksulun hayatta kalma çabasını bir lükse dönüştüren ve doğanın tüm dengesini altüst eden varoluşsal bir tehdittir (*Sink the superyachts! | MRonline Erişim tarihi: 13 Ağustos 2026*).

Bilimsel öngörüler ise ısınmanın 2°C'yi aşması durumunda 2050 yılına kadar dünya nüfusunun neredeyse yarısının, yani yaklaşık 3,79 milyar insanın, bu tür aşırı sıcaklarla her gün yaşamak zorunda kalacağını gösteriyor. Bu durum özellikle "kentsel ısı adası" haline gelen şehirlerde, geceleri bile serinleyemeyen yoksul mahalleleri birer ölüm tuzağına dönüştürüyor. Bilim insanları küresel ısınmayı 1,5°C ile sınırlama hedefinin artık pamuk ipliğine bağlı olduğu ve bu sınırın aşılmasının insanlık için geri döndürülemez

NASA'nın sadece 1 haftayı kapsayan FIRMS (Kaynak Yönetimi için Yangın Bilgi Sistemi) uydu verilerinde, tüm bu felaket senaryolarının kanlı canlı haritasını görebiliyoruz. Dünyanın neredeyse her kıtası, özellikle de Amazonlar, Orta Afrika, Kuzey Amerika ve Avrupa, yoğun kırmızı noktalarla kaplanıyor, yani yerkürenin dört bir yanından aynı anda alevler yükseliyor. Bu görüntü, her yıl dünya genelinde yaklaşık 12,6 milyon hektarlık orman alanının küle döndüğünün görsel bir kanıtı.

NASA FIRMS (Fire Information for Resource Management System) 1 haftalık Uydu Haritası, Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2026

Uydu görüntüsündeki her bir kırmızı leke, aslında sadece yitip giden ağaçları değil, aynı zamanda binlerce kilometre uzağa taşınabilen zehirli dumanlarla, kalp krizi ve solunum yetmezliği riskiyle burun buruna kalan itfaiyecilerin, açık havada çalışan işçilerin ve yerinden edilen yüz binlerce insanın sessiz çığlığını temsil ediyor.

İklim Adaletsizliğinin Tek Kurbanı Ormanlarımız Değil!

Ancak yıkım sadece alevlerle sınırlı değil; Hazar Denizi'nin su seviyeleri hızla düşerek limanları kıyından kilometrelerce uzaklaştırıyor, Orta Asya'da ise buzulların %2'si tek bir yılda eriyerek 4.000 buzulun kütle dengesini bozmuş durumda. Bu ekolojik çöküşün önümüzdeki beş yıl içinde gıda tedarikini ve küresel güvenliği tehdit edecek bir döngüye dönüşebileceği belirtiliyor. 2026 yazında Avrupa'yı kavuran sıcak dalgalarının ise tek başına 20.000'den fazla can kaybına yol açtığı tahmin ediliyor. (Sink the superyachts! | MRonline Erişim tarihi: 13 Ağustos 2026).

Uydu haritası verileri ve simsiyah duman görüntüleri bize sadece bir meteoroloji raporu sunmuyor, aslında derin bir vicdani krizin haritasını da çıkarıyor. Çünkü biliyoruz ki, gökyüzüne 53 milyar tonluk karbonu salanlarla, o dumanın altında nefessiz kalanlar aynı kişiler olmuyor. Bugün iklim krizi dediğimiz şey "herkes aynı gemide" masalının aksine, sorumluluğu en az olanların en ağır bedeli ödediği bir sistem sorunudur.

The Social Lens Pakistan'dan uyarlanmıştır.

Bu adaletsizlik sarmalı, yoksulun hayatta kalma çabasını bir lükse dönüştürürken, zenginlerin lüks zevkleri gezegeni ısıtmaya devam ediyor. İklim krizi bir matematik problemi olarak görünse de çözümü teknikten ziyade siyasetidir; çünkü adaletsiz kapitalist düzeni yıkmadan iklimi değiştirmenin mümkün olmadığı bir gerçektir. İşte bu yüzden, alevlerin içinde kül olan ormanların hikayesi, bu karanlık tablonun en ön safında güneşin altında korumasız bırakılanların hikayesinden ayrı düşünülemez.

Dünyadaki işçilerin % 70'inden fazlası, yani yaklaşık 2,41 milyar çalışan, her yıl iş yerinde aşırı ısıca maruz kalıyor. Bu durum

yalnızca bir konfor sorunu değil; her yıl en az 18.970 işçi sadece aşırı sıcaklar nedeniyle hayatını kaybediyor. Özellikle tarım ve inşaat sektöründe çalışanlar için risk devasa boyutlarda; örneğin, bir çiftçinin sıcaktan ölme riski diğer mesleklere kıyasla 35 kat daha fazla. Tropik bölgelerde ağır fiziksel iş yapan binlerce işçi nedeni bilinmeyen kronik böbrek yetmezliği yüzünden hayatını kaybediyor. Hava ve su olaylarından kaynaklı ölümlerin % 82'si ise düşük ve alt-orta gelirli ülkelerde meydana geliyor. İklim adaletsizliği, dil bariyeri ve OSH (İş Sağlığı ve Güvenliği) korumalarından mahrum olan işçiler için daha da büyük bir tehlike yaratıyor. ILO'nun araştırmasına göre her yıl 860 binden fazla işçi hava kirliliğine bağlı hastalıklar nedeniyle ölüyor. 300 binden fazla kayıp iklim değişikliğiyle artan haşerelere karşı kullanılan tarım ilaçlarından kaynaklanan zehirlenmeler sebebiyle gerçekleşiyor. Güneşin altında korumasız çalışan 18 binden fazla kişi ise deri kanseri nedeniyle hayatını kaybediyor (*Ensuring safety and health at work in a changing climate, Global Report* | ILO Erişim tarihi: 13 Ağustos 2026).

Bu ölümler bir tesadüfün ötesinde sistemselsel bir sorunu işaret ediyor. Bir yanda ultra zenginlerin süper yatı sadece altı günde, bir insanın yüzyıllar içinde yaydığı karbonu salarken, diğer yanda yoksul işçiler sıcaklık oranlarının arttığı şehirlerde ve yalıtımsız evlerde mahsur kalarak iklim adaletsizliğine kurban ediliyor. Bu kapitalist sistemin insanlığı ve doğayı getirdiği son noktadır.

Bu tabloyu değiştirebilir miyiz?

Çözüm, ekonomik ve hukuki güçleri bir engel olarak değil, bir araç olarak kullanmaktan geçiyor. İşçi sağlığını korumak için Katar ve İspanya'da olduğu gibi, sıcaklığın zirve yaptığı saatler arasında dışarı çıkma yasakları küresel bir standart haline getirilmeli, iş yerlerinde su tüketimini destekleyen imkânlar ve serinleme molaları uygulanmalıdır. Fosil yakıt kullanımı kaldırılmalı ve özel jetler, süper yatlar gibi "lüks emisyonlar" ağır şekilde vergilendirilerek, elde edilen gelir işçilerin konutlarını ve çalışma ortamlarını ısıya dayanıklı hale getirmek için kullanılmalıdır. Üretim ise kâr odaklı değil, demokratik olarak belirlenen gerçek insani ihtiyaçlar ve ekolojik sınırlar çerçevesinde yeniden organize edilmelidir. (*Climate change is a math problem. The solution is smart economics. | EDF Market Forces; Heatwaves: Anger and Sadness. And hope, despite everything | SP The Bullet* Erişim tarihi: 13 Ağustos 2026)

Mevcut sistemde en büyük adaletsizlik, soruna en az neden olanların fatu-rayı en ağır ödeyenler olmasıdır. Bu tabloyu değiştirmek istiyorsak, zengin ülkelerin ve emisyonların büyük bölümünden sorumlu olan dev şirketlerin

iklim borcunu ödemesini sağlamalıyız. Yani çözüm, toplumsal adaletsizliği derinleştirmek yerine, gelir ve servet vergisinde yapılacak reformlarla iklim eylemini doğru bir şekilde finanse etmekten geçer. Tabloyu değiştirmek için gereken kaynaklar aslında dünyamızda mevcut; asıl mesele bu kaynakların kimin elinde olduğu ve nasıl kullanıldığıdır (iklim eşitsizliği: Acı gerçekler ve adil çözümlere giden yol - Uluslararası Bilim Konseyi Erişim tarihi: 17 Ağustos 2026).

2026 yılı bize gösterdi ki iklim krizi artık tam olarak bir insan hakları ve sınıf adaleti meselesidir. Eğer liderler fosil yakıt lobilerinin ve kısa vadeli kâr hırslarının esiri olmaya devam ederse, önümüzdeki beş yıl içinde ekosistemlerin çöküşüne ve geri dönülemez bir toplumsal kaosa tanıklık edebiliriz. Ancak pes etmek yerine, felaketin her aşamasında gösterilecek dayanışma, doğru ekonomik politikalar ve örgütlü bir mücadele hâlâ yaşanabilir bir dünyayı mümkün kılabilir. Bugün atılacak adımlar, gelecek nesillerin –hâlâ şansları varsa– vereceği iklim savaşının boyutunun belirleyicisi olacaktır. (Hazırlayan: Irmak Tangören)

Kentler ve Barınma Hakkı Türkiye'de Barınma Krizi: Boş Konutlar, Sızdıran Çatılar

Fransız sosyolog ve düşünür Henri Lefebvre'in 1968 yılında ortaya koyduğu "Kent Hakkı" kavramı; kentlerin sermaye birikimini ve kârı önceleyen fiziksel mekânlar değil, o kenti emeğiyle var eden tüm yurttaşların ortak sosyal yaşam alanı olduğunu vurgular. Lefebvre'e göre bu hak, kentsel mekânları şekillendirme, planlama süreçlerine demokratik katılım sağlama ve kamusal kaynaklardan eşit biçimde faydalanma yetkisini tanımlar. Bu çerçevede adil

ve kapsayıcı bir kent; erişilebilir toplu taşımadan nitelikli sağlık ve eğitim hizmetlerine, güvenli kamusal alanlardan eşit altyapıya kadar kenti var edenlerin temel ihtiyaçlarını merkeze almak zo-

rundadır. Ancak bu kamusal olanaklardan eşit bir biçimde yararlanabilmenin ve kentsel kararlarda özne olabilmenin ilk ve en temel zemini barınma hakkıdır. Güvenli, ulaşılabilir ve insanca yaşanabilir bir konut güvencesine sahip olmayan geniş halk kesimleri için kent hakkından söz etmek mümkün değildir. Günümüzde ise kentsel politikaların piyasa dinamiklerine terk edilmesi ve konutun bir spekülasyon aracına dönüştürülmesi, barınmayı temel bir insan hakkı olmaktan çıkarıp derinleşen bir sınıfsal eşitsizlik alanına çevirmektedir. Nitekim küresel ve yerel düzeydeki somut veriler, bu krizin ulaştığı yapısal boyutu açıkça ortaya koymaktadır:

TEMEL MESAJ

Harika bir kent, yalnızca binalarıyla değil, insanların onu ne kadar adil ve yaşanabilir kıldığıyla ölçülür.

Kapsayıcı kentler; her sakine ses ve fırsat verildiğinde gerçekten hayata geçer.

URBAN SOCIOLOGY

KENT HAKKI

KENT MEKÂNLARINI ŞEKİLLENDİRME HAKKI KİMDE?

★ ÖNCÜ DÜŞÜNÜR ★

HENRI LEFEBVRE

Fransız sosyolog ve filozoftur.

"Kent Dair Hak" kavramını 1968'de ortaya attı.

Kentlerin, insanların kardan önce ihtiyaçlarını önceliklendirmesi gerektiğini savundu.

KENT HAKKI NEDİR?

Kent Hakkı; yalnızca devlete değil, tüm insanlara kent mekânlarını şekillendirme, kullanma ve bu mekânlardan faydalanma fırsatı sunmalıdır.

Kentler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, çalışanlar ve marjinal gruplar dâhil herkesi karşılayacak şekilde tasarlanmalıdır.

“ Kent yalnızca fiziksel bir yer değildir; insanlar tarafından şekillendirilen bir sosyal mekândır. Kent hakkı, her şeyden önce, kendimizi değiştirme ve kenti değiştirerek değiştirme hakkıdır. — Henri Lefebvre

KAVRAM NASIL İŞLER?

GÜNDOLİK YAŞAMDAN ÖRNEKLER

- Erişilebilir toplu taşıma
- Güvenli parklar
- Yürünebilir mahalleler
- Okullara eşit erişim
- Uygun fiyatlı sağlık hizmetleri
- Engelliler için kapsayıcı altyapı

NEDEN ÖNEMLİDİR?

- ✓ Sosyal adaleti teşvik eder
- ✓ Vatandaş katılımını teşvik eder
- ✓ Yaşam kalitesini artırır
- ✓ Kentsel eşitsizliği azaltır
- ✓ Sürdürülebilir kentsel kalkınmayı destekler

KENTİMİZ SESİMİZ HAKKIMIZ

FAYDALAR & ZORLUKLAR

FAYDALAR	ZORLUKLAR
Kapsayıcı toplumlar	Kentsel eşitsizlik
Daha iyi kamu hizmetleri	Konut yetersizliği
Daha güvenli mahalleler	Hizmetlere eşitsiz erişim
Daha güçlü vatandaş katılımı	Hızlı kentleşme

THE SOCIAL LENS PAKISTAN
Observe. Analyze. Understand. Change.

Bringing sociology closer to you through awareness, research, and meaningful discussions.

FOLLOW US
@TheSocialLensPakistan

süz kentleşme, gelir adaletsizliği, konutun finansal yatırım aracına dönüştürülmesi ve iklim değişikliği (örneğin yalnızca 2024'te aşırı hava olayları nedeniyle 45,8 milyon kişinin yerinden edilmesi) mevcut durumu daha da ağırlaştırıyor (UN-HABITAT, World Cities Report 2026, *The Global Housing Crisis Pathways to Action*, Erişim Tarihi: 10.08.2026).

Türkiye'deki konut krizi ise nicel bir konut açığından ya da arzın talebi karşılayamamasından değil; üretilen konutların toplumun geniş kesimleri tarafından satın alınamayacak kadar pahalı olmasından ve gelir adaletsizliğinden kaynaklanıyor. Nitekim veriler incelendiğinde, nüfusa eklenen yeni hane sayısının çok üzerinde konut üretildiği görülüyor. Örneğin 2025 yılında Türkiye genelinde yeni konut için daire bazında verilen yapı ruhsatı 1,12 milyon olurken (https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/ekonomi-haberleri/yeni-konut-ruhsati-8-yilin-zirvesinde-4-evden-biri-depremillerinde_ID1625398/, Erişim Tarihi: 10.08.2026) aynı yıl nüfus 427 bin kişi arttı (https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/genel-haberler/tuik-turkiyenin-nufusunu-acikladi_ID1624567/, Erişim Tarihi: 10.08.2026). Diğer yandan aynı yıl, 8,5 milyon konutun boş kaldığı görülüyor.

2020'li yılların başından itibaren Türkiye, dünya genelinde konut fiyatlarının nominal ve reel olarak en fazla arttığı ülkelerin başında yer aldı. Derinleşen ekonomik kriz ve kontrolsüz enflasyonist ortam, barınmayı bir sosyal hak olmaktan çıkarıp, sermayenin emeği mülksüzleştirdiği bir alana dönüştürdü. Günümüzde konutun bir barınma ihtiyacı yerine, servet koruma ve artırma amaçlı bir yatırım ve spekülasyon aracına dönüşmesi, barınma hakkının yerini sınıfsal bir imtiyaza bıraktığını gösteriyor. Piyasa odaklı yaklaşım, konut sorununu çözmek yerine borçlandırma mekanizmalarını devreye sokuyor.

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat) tarafından yayımlanan 2026 yılı *Dünya Kentler Raporu*, günümüz küresel barınma krizinin; artan maliyetler, sınırlı arz, yaygın yerinden edilme, yetersiz iyileştirme ve gecekondul/kayıt dışı yerleşimlerin büyümesiyle derinleşen çok boyutlu nedenleri olduğunu ortaya koyuyor. Dünya çapında yaklaşık 3,4 milyar insanın emniyetli, güvenli ve yeterli konut imkânından yoksun yaşadığı tahmin edilirken, bunun 1,1 milyardan fazlası kayıt dışı yerleşimlerde ve gecekondularda barınıyor. Küresel ölçekte hane halklarının %44'ü gelirinin %30'undan fazlasını kiraya ayırıyor. Küresel konut açığı ise 2010'daki 251 milyon birimden 2023'te 288 milyon birime yükselmiş durumda. Hızlı ve kontrol-

Aşağıdaki tablodan anlaşılacağı üzere, 2002 yılında bütçesinin yaklaşık %28'ini konut ve kiraya ayıran birinci %20'lik gelir grubu (en yoksul kesim), 2025'e gelindiğinde bütçesinin yaklaşık %39'unu sadece başını sokacağı bir çatıya yatırmak zorunda kalıyor. Yoksul hane halkı için her 100 TL'nin yaklaşık 40 TL'si henüz gıda, sağlık veya eğitim harcaması yapılmadan kiraya gidiyor.

Konut ve Kira Harcamalarının Toplam Bütçedeki Payı (%)

Gelir Grubu	2002 (%)	2025 (%)
Birinci %20'lik (En Düşük Gelir)	27,8	38,7
Beşinci %20'lik (En Yüksek Gelir)	25,2	25,7

En yüksek gelire sahip %20'lik kesimde ise bu oran 23 yılda %25,2'den %25,7'ye geçerek neredeyse hiç değişmemiş durumda. Konut ve kira harcamaları ne kadar artarsa artsın, en üst %20'lik dilimin yaşam standardı barınma krizinden etkilenmiyor.

Bu durum, iktisattaki “Engel Kanunu”nun barınma alanındaki tezahürüdür: Gelir düştükçe, zorunlu harcamaların toplam gelirdeki payı artar. Nitekim Türkiye’de yoksul kesim barınabilmek için çalışır hale geldi. Öyle ki beslenme, giyim veya eğlence gibi harcama kalemlerinde kriz anlarında kısıntıya gitmek (ikame etmek veya tüketimi azaltmak) mümkün. Ancak barınma es-

nek olmayan bir ihtiyaçtır. Başka bir deyişle “bu ay sokakta kalıp önümüzdeki ay eve döneyim” diyemeyiz. Peki, en alt %20'lik dilim, konut payındaki bu 11 puanlık artışı karşılayabilmek için hangi kalemlerden kısmak zorunda kaldı? Beslenmeden, eğitimden, sağlıktan, kişisel bakımdan ve diğer ihtiyaçlardan... Tabloda, son bir yılda en düşük gelir grubunun konut ve kira harcamasındaki 5,5 puanlık artışa karşılık hangi harcama türlerinden feragat ettiğini görebiliyoruz.

Bu tablo, uygulanan konut ve ekonomi politikalarının tamamen başarısız olduğunu -ya da aksine bilinçli bir biçimde serveti belirli kesimlerde toplama işlevini tümüyle yerine getirdiğini- gösteriyor.

Diğer yandan TÜİK’in 2025 yılı Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, Türkiye’de konutun insanca bir yaşam alanı olmaktan çok maddi bir yük ve fiziki çileye dönüştüğünü açıkça gösteriyor. Hanelerin %12,9’u konut masraflarının “çok yük” getirdiğini, %71,8’i de “biraz yük” getirdiğini söylüyor. Dahası kurumsal olmayan nüfusun %28,8’i sızdıran çatı, nemli duvarlar ve çürümüş pencere çerçeveleri gibi doğrudan sağlık ve güvenliği tehdit eden sorunlarla boğuşurken, %27,9’u yetersiz izolasyon yüzünden konutunda ısınmıyor. Halkın %19,6’sı, ekonomik imkânsızlıklar nedeniyle ısınma ihtiyacını karşılayamadığını, %58,0’i ise eskimiş mobilyalarını değiştiremediğini beyan ediyor. Çevre koşulları da bu krizi derinleştiriyor: %22,1’lik kesim trafik ve endüstri kirliliğiyle, %15,5’i gürültüyle, %11,1’i ise suç ve şiddet olaylarıyla çevrelenmiş alanlarda yaşamak zorunda kalıyor (<https://veriportal.tuik.gov.tr/press/53994>, Erişim Tarihi: 10.08.2026).

Tüm bu veriler, konutun temel bir insan hakkı olarak görülmeyp toplumun sırtında ağır bir maddi

Gelire göre sıralı %20'lik gruplarda tüketim harcamasının türlerine göre dağılımı (%), 2024, 2025

Harcama türleri	En düşük gelir grubu (ilk %20)		En yüksek gelir grubu (son %20)	
	2024	2025	2024	2025
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0
Gıda ve alkolsüz içecekler	30,4	29,2	12,8	12,4
Alkollü içecekler, tütün ve tütün ürünleri	3,3	3,3	2,0	1,8
Giyim ve ayakkabı	4,2	3,3	5,3	4,6
Konut ve kira	33,2	38,7	22,1	25,7
Mobilya ve ev eşyaları	5,5	4,7	5,9	5,5
Sağlık	1,9	1,7	2,4	2,4
Ulaştırma	10,1	8,6	26,6	25,0
Bilgi ve iletişim	3,5	3,5	3,7	3,2
Eğlence, spor ve kültür	0,9	1,2	2,9	2,9
Eğitim hizmetleri	0,5	0,2	2,7	3,4
Lokantalar ve konaklama hizmetleri	3,3	3,2	8,0	8,3
Sigorta ve finansal hizmetler	0,3	0,5	0,9	1,0
Kişisel bakım ve çeşitli mal ve hizmetler	2,9	2,1	4,8	3,8

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Kaynak: (TÜİK, Hanehalkı Tüketim Harcaması, 2025, Erişim Tarihi: 10.08.2026).

ve sosyal maliyete dönüştüğünü gözler önüne seriyor. Türkiye’de ve dünyada konutun bir barınma hakkı olmaktan çıkarılıp finansal yatırım aracına dönüştürülmesi, geniş kitleleri niteliksiz ve sağlıksız konutlara mahkûm ediyor. Nitekim Birleşik Krallık örneğinde görüldüğü üzere, aşırı hava olaylarından kaynaklanan ölümler tesadüfi değil. Sıcaktan ve soğuktan kaynaklanan ölümler nüfus içinde rastgele dağılmıyor; aksine yalıtımsız, aşırı kalabalık ve yeşil alandan yoksun evlerde yaşayan dar gelirli kesimleri öngörülebilir bir şekilde daha fazla etkiliyor (<https://theconversation.com/heat-deaths-are-a-public-health-crisis-rooted-in-housing-inequality>, 14.07.2026). Bu durum, konut politikasının doğru bir yaşam ve halk sağlığı mücadelesi olduğunu gösteriyor.

Mevcut krizden çıkış ise konutun kamusal bir barınma hakkı olarak kabul edilmesiyle mümkün. Barınma hakkı insan olmaktan gelen evrensel bir hak ise, konut üretimi ve dağıtımının piyasa dinamiklerine ve kâr hırsına bırakılmaması gerekiyor.

Çözüm: Kamusal Barınma Hakkı; Ücretsiz Sosyal Konut!

Konut politikasının merkezinde, kamunun uygun koşullarla ya da ücretsiz olarak ihtiyaç sahiplerine sunduğu sosyal konutlar yer almalıdır. Ancak bu üretim, merkezi ve otoriter yapılar (örneğin TOKİ) aracılığıyla değil; idari ve mali özerkliğe sahip belediyeler, yerel kooperatifler, kolektifler ve komünler üzerinden yürütülmelidir. Yerel yönetimlerin ve toplumun süreçlere katılımı, ihtiyaçların doğru belirlenmesini ve demokratik denetimi sağlar.

• “Önce Barınma”

Finlandiya örneği, kamusal konut politikasının başarısını ortaya koyuyor. Finlandiya’da konutların önemli bir kısmı belediyeler tarafından ihtiyaç sahiplerine sunuluyor ve “Önce Barınma” (*Housing First*) mantığı çerçevesinde evsizlik sorununa kalıcı çözümler üretiliyor. Çeşitli kamu kurumları ve hibeler aracılığıyla hem gençlerin hem de yaşlıların erişebileceği sosyal konutlar inşa edilerek, barınma anayasal bir güvenceye kavuşturuluyor.

• “Ekolojik Konut Politikası”

İnşaat sektörü ve binalar, küresel sera gazı emisyonlarının üçte birinden sorumludur. Dolayısıyla alternatif konut politikası sadece sosyal değil, aynı zamanda ekolojik olmak zorundadır. Fosil yakıtlardan arındırılmış, enerji verimliliği yüksek, uzun ömürlü ve düşük karbon ayak izine sahip sosyal konut alanlarının tasarlanması, iklim kriziyle mücadelenin de ayrılmaz bir parçasıdır.

• Demokratik ve Toplumcu Bir Anlayış!

Mevcut kriz karşısında demokratik ve toplumcu bir anlayışın hayata geçireceği acil ve uzun vadeli önlemler şu şekilde sıralanabilir (<https://t24.com.tr/yazarlar/mustafa-durmus/konutta-uc-mujdeli-haber-2-alternatif-bir-konut-politikasi-nasil-olmali,35359?t=1786361961665>, 22.05.2022, Erişim Tarihi: 10.08.2026):

✓ **Finansallaşmaya ve borçlandırmaya son verilmeli:** Konutun bir servet biriktirme ve finansal spekülasyon aracı haline getirilmesini teşvik eden kredilendirme sistemine son verilmelidir.

✓ **Kira kontrolü ve gelir güvencesi sağlanmalı:** Kiralardaki aşırı yükselişleri engellemek adına adil standartlara dayalı bir “Kira Kontrol Yasası” çıkarılmalı, bölge bazlı üst sınırlar belirlenmelidir. Ayrıca emekçilerin alım gücünü koruyacak bir yaşam ücreti politikası uygulanmalıdır.

✓ **Çoklu konut sahipliği vergilendirilmeli:** Bireylerin ve şirketlerin sahip olabileceği konut sayısına sınır getirilmeli veya belli bir adedin

üzerindeki konut sahipliği ile rant kazançları yüksek oranlı/kademeli vergilen-dirmeye tabi tutularak spekülâtif birikim caydırılmalıdır.

✓ **Kamusal ve özerk sosyal konut üretilmeli:** Sosyal konut yapımı piyasanın dışına çıkarılmalı; vergi adaletine dayalı kamu kaynaklarıyla finanse edilen, yerel yönetimler ve kooperatifler eliyle yönetilen kâr amacı gütmeyen bir yapı kurulmalıdır.

Sonuç olarak; bir yanda milyonlarca boş konut dururken diğer yanda geniş emekçi kesimlerin yüksek kiralar altında ezilmesi veya evsiz kalması “doğal” bir kıtlık ile açıklanamaz. Aksine bu durum, kapitalizmin kenti ve konutu temel bir yaşam alanı değil, kâr ve spekülasyon odaklı bir rant aracına dönüştürmesinin doğrudan bir sonucudur. Konutun bir ayrıcalık veya yatırım aracı olmaktan çıkarılıp temel bir insan hakkı olarak kabul edildiği kamusal bir düzen; yalnızca barınma krizini ve kentsel eşitsizlikleri çözmekle kalmayacak, aynı zamanda ekolojik yıkıma karşı adil, eşit ve sürdürülebilir bir kentsel yaşamı inşa edecektir.

Barınma hakkı bireye başını sokabileceği bir çatı, bir yatakhane sunarken onu kent merkezinden, kamusal alandan ve kenti yeniden üretme ve şekillendirme hakkından alıkoyuyorsa kent hakkından söz etmek mümkün değildir. Gerçek bir kent hakkı, kenti emeğiyle var eden işçilerin, engellilerin, yaşlıların, kadınların ve gençlerin planlama süreçlerinde söz sahibi olduğu, kâr hırsı yerine toplumsal ihtiyaçların gözetildiği, ucuz ulaşımdan nitelikli sağlık ve eğitime kadar tüm kamusal olanakların eşit paylaşıldığı bir düzendir. **(Hazırlayan: Berfin Diren Demirkaya)**

Akademik Özgürlükte %68'lik Kayıp!

Akademik özgürlük, üniversite-lerin ve akademisyenlerin siyasi müdahale olmaksızın araştırma yapma, öğretim verme, yayın yapma ve fikir alışverişinde bulunma imkânını yansıtır. Akademik özgürlük, üniversite kampüslerindeki ifade özgürlüğünden çok daha fazlasını etkiler. Üniversiteler araştırma yapar, nitelikli işgücü yetiştirir, küresel yetenekleri çeker ve inovasyonu destekler. Siyasal baskı ise araştırmacıların hangi soruları ele alacağını, tartışmalı bulguların yayınlanıp yayınlanmayacağını ve akademisyenlerin uluslararası alanda ne kadar özgürce işbirliği yapabileceğini belirleyebilir. Araştırma odaklı ekonomiler için bu kısıtlamalar, inovasyon, yetenek çekme ve uzun vadeli ekonomik rekabet gücü üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilir.

“Our World in Data” aracılığıyla ‘V-Dem Enstitüsü’nden alınan verilere göre hazırlanan tablo, 30 ülkeyi 2015 ile 2025 yılları arasında Akademik Özgürlük Endeksi puanlarındaki yüzde değişimine göre sıralıyor: Türkiye %68’lik bir kayıp ile akademik özgürlüklerin en fazla kaybedildiği 30 ülke arasında 7.sırada yer alıyor. (<https://www.visualcapitalist.com/ranked-countries-with-the-biggest-declines-in-academic-freedom>, 15 Temmuz 2026).

Eski Sömürgeciliğin Mirası: Veri Sömürgeciliği

Geçmişte sömürgecilik, doğal kaynakların ve insan emeğinin sömürülmesi üzerinden şekillenmiştir. Nitekim Prof. Ulises Ali Mejías'ın bir röportajında ifade ettiği gibi: "Sömürgecilik her zaman aynı şekilde işlemiştir; mülksüzleştirmek, özünü çekip almak, size ait olmayan bir şeyi almak ve bir sömürgeci olarak kendinize servet yaratmak amacıyla ona hukuka aykırı şekilde el koymak." (<https://platform.ilke.org.tr/soylesiler/veri-somurgecili-gi-yapay-zekâ-ve-dijital-gelece-gimiz-prof-ulises-ali-mejias-ile-soylesi/>, Erişim tarihi: 10.08.2026).

Sömürgeciliğin yeni kapısı: veri

Günümüzde ise bu sömürü anlayışına, insan emeğinin yanı sıra bireylerin kişisel deneyimleri, bilgileri ve davranışlarından oluşan verilerin de eklenmesiyle sömürünün yeni bir boyutu ortaya çıktı. Başka bir ifadeyle, sömürgecilik biçim değiştirdi; fiziksel kaynakların ve emeğin sömürülmesinin yanında, insanların dijital ortamda ürettiği verilerin ve sahip olduğu bilgi birikiminin ekonomik değere dönüştürülmesi söz konusu oldu.

Ancak sorun yalnızca verinin toplanması değil; asıl mesele, bireylerin ve toplumların ürettiği veriler üzerinde kimin kontrol sahibi olduğu ve bu verilerden ortaya çıkan ekonomik değer kim tarafından elde edildiğidir.

Günlük hayatımızın görünmeyen kaynağı

Google, Amazon ve Microsoft gibi büyük teknoloji şirketleri; kullandığımız uygulamalar, ziyaret ettiğimiz internet siteleri ve üretken yapay zekâ sistemleri

THE SOCIAL LENS PAKISTAN
Observe. Analyze. Understand. Change.

VERİ SÖMÜRGEÇİLİĞİ
YENİ DOĞAL KAYNAK İNSAN VERİSİ Mİ?

Veri sömürgeciliği, devasa ölçekte insan verilerinin çıkarılması, kontrol edilmesi ve kâr amacıyla işlenmesi uygulamasıdır. Geçmişte toprak veya madenlerin sömürülmesi gibi, günümüzde en değerli kaynak kişisel verilerdir.

UZMAN GÖRÜŞLERİ

NICK COULDRY
Medya ve İletişim Profesörü.
"Bağlantıların Maliyeti" kitabının yazarı.

ULİSES A. MEJİAS
Medya bilimci.
Veri çıkarımı ve dijital güç üzerine araştırmalar yapar.

"Veri tarafsız değildir. Toplanır, sahiplenilir ve güç dengesizlikleri yaratacak şekilde kullanılır."

VERİ SÖMÜRGEÇİLİĞİ NASIL İŞLER?

- 1. İNSANLAR DİJİTAL HİZMETLERİ KULLANIR**
Bağlanırsınız, tıklarsınız, aramalar yaparsınız ve çevrimiçi etkileşimde bulunursunuz.
- 2. PLATFORMLAR VERİLERİNİZİ TOPLAR**
Her eylemci cihazınızın, cihazınızın, bulunduğunuz yer, bağlantılarınız ve ilgi alanlarınız hakkında veri oluşturur.
- 3. YAPAY ZEKÂ ALGORİTMALARI DAVRANIŞINIZI ANALİZ EDER**
Algoritmalar verileri işleyerek davranışınızı öngörür ve şekillendirir.
- 4. VERİLERE EKONOMİK DEĞER KAZANDIRILIR**
Veriler paketlenir, satılır ve kâr elde etmek için kullanılır.
- 5. ŞİRKETLER ETKİYARATIR VE KÂR ELDE EDER**
Büyük şirketler piyasaları, seçimleri ve toplumları etkiler.

GÜNLÜK YAŞAMDAN ÖRNEKLER

- Sosyal Medya Uygulamaları
- E-Ticaret Platformları
- Akıllı Cihazlar ve Giyiletiler
- Konum Takibi
- Müzik ve Video Akış Hizmetleri
- Sağlık ve Spor Uygulamaları
- Çevrim İçi Bankacılık
- E-posta ve Bulut Hizmetleri

NEDEN ÖNEMLİ?

- ✓ Kişisel verinin değeri artıyor.
- ✓ Kişisel bilgilerinizi korur.
- ✓ Dijital haklar konusunda farkındalık yaratır.
- ✓ Sorumlu teknoloji kullanımı teşvik eder.
- ✓ Bilinçli dijital vatandaşlığı destekler.

FİRSATLAR VE ZORLUKLAR

FİRSATLAR

- Daha iyi dijital hizmetler
- Kişiselleştirilmiş deneyimler
- İnovasyon ve teknolojik gelişim
- Daha akıllı teknolojiler

ZORLUKLAR

- Gizlilik endişeleri
- Verilerin kötüye kullanılması
- Yanlış bilgi ve manipülasyon
- Şeffaflık eksikliği
- Dijital eşitsizlik

ANA MESAJ

Dijital çağda insan verisi güçlü bir ekonomik kaynağa dönüşmüştür. Verilerin nasıl toplandığını, nasıl kullanıldığını anlamak; gizliliğimizi korumak, hakkımızı savunmak ve teknolojinin bizi değil, bizim için çalışmasını sağlamak açısından hayati öneme sahiptir.

THE SOCIAL LENS PAKISTAN
Observe. Analyze. Understand. Change.

Bringing sociology closer to you through awareness, research, and meaningful discussions.

FOLLOW US
@TheSocialLensPakistan

Let's understand society to build a better future.

aracılığıyla çok büyük miktarda verinin toplanması ve işlenmesinde önemli bir role sahip olabiliyor. Bu veriler, çeşitli algoritmalar ve teknolojiler aracılığıyla işlenerek şirketlerin ticari faaliyetlerinde, ürün ve hizmet geliştirme süreçlerinde ve ekonomik çıkarları doğrultusunda kullanılabilir. Böylece bireylerin günlük yaşamları içerisinde ürettikleri veriler, farkında olmadıkları bir biçimde dijital ekonominin önemli bir kaynağı hâline geliyor.

Her ne kadar veri koruma yasaları bireylerin verilerini güvence altına almayı amaçlasa da bu verilerin ekonomik çıkarlar doğrultusunda kullanılması önüne her zaman geçilemiyor. Özellikle büyük teknoloji şirketleri, topladıkları verileri kendi ticari faaliyetlerini ve servet birikimlerini artırmak amacıyla kullanabiliyor. Üretken yapay zekâ (Gen AI) söz konusu olduğunda ise bu durum daha da dikkat çekici hâle geliyor. Zira etik kullanım, mahremiyet ve sorumlu teknoloji konusunda küresel ölçekte standartlar belirleyen aktörlerin, kendi uygulamalarında bu ilkelere ne ölçüde bağlı kaldıkları da tartışma konusudur. Bu nedenle dijital egemenlik yalnızca verilerin korunmasıyla değil, verilerin kim tarafından toplandığı, nasıl işlendiği, kim tarafından ekonomik değere dönüştürüldüğü ve ortaya çıkan değer kimler tarafından kontrol edildiğiyle de ilgilidir.

Yapay zekâ çağında verinin gücü

Bu bağlamda yapay zekâ konusu önemli. Son yıllarda üretken yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesiyle birlikte çok büyük miktarlarda veri toplanıyor ve işleniyor. Yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesinde büyük ve nitelikli veri

kümeleri önemli bir kaynak olduğundan, veri akışı bu sistemlerin eğitilmesi ve geliştirilmesinde kritik bir unsur hâline geldi. Ancak burada temel soru, söz konusu verilerin yapay zekâ sistemlerinin eğitilmesinde kullanılmasına ilişkin süreçlerin ne ölçüde etik ve şeffaf olduğu. İnternette yer alan metinler, görseller, kullanıcı etkileşimleri ve çeşitli dijital içerikler, farklı yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesinde veri kaynağı olarak kullanılabilir. Bu verilerin önemli bir bölümünün kullanıcılar tarafından doğrudan bir ücret karşılığında sunulmaması, verinin ekonomik bir değer taşımadığı anlamına gelmiyor. Aksine, bu veriler işlenerek yapay zekâ modellerinin geliştirilmesine, ürün ve hizmetlerin iyileştirilmesine ve yeni ekonomik değerlerin ortaya çıkarılmasına katkı sağlayabiliyor. Bu durum ise temel bir soruyu gündeme getiriyor: Bireylerin ve toplumların ürettiği verilerden ekonomik değer elde edilirken, bu değer kim tarafından ve hangi koşullarda kontrol edildiği ne ölçüde şeffaftır?

Ayrıca yapay zekâ sistemlerinin eğitildiği veriler yalnızca teknik bir kaynak niteliği taşıyor; aynı zamanda belirli toplumların kültürel, tarihsel, ekonomik ve siyasi koşullarını da yansıtabiliyor. Bu nedenle bir yapay zekâ sisteminin geliştirilme sürecinde kullanılan verilerin seçimi ve ağırlığı, sistemin ürettiği sonuçları ve kullanıcıya sunduğu bilgileri etkileyebiliyor. Özellikle belirli kültürel veya siyasi perspektiflerin veri setlerinde diğerlerine göre daha fazla temsil edilmesi, yapay zekâ sistemlerinin tarafsızlığı ve önyargıları konusunda önemli tartışmalar doğuruyor. Bu durum, üretken yapay zekânın yalnızca bilgi sağlayan bir teknoloji olarak değil, aynı zamanda insanların düşüncelerini, tercihlerini ve davranışlarını etkileyebilecek bir araç olarak değerlendirilmesini gerekli kılıyor.

Yeni egemenlik alanı

Verilerin kullanımı ve kontrolü açısından günümüzde ciddi egemenlik sorunları bulunuyor. Verilerin büyük teknoloji şirketlerinin elinde toplanması ve ekonomik, siyasi ve teknolojik amaçlarla işlenmesi, ulusal egemenliğin yanında yeni bir egemenlik alanının, yani veri ve dijital egemenlik tartışmasının ortaya çıkmasına neden oluyor. Ancak günümüzde ülkelerin bu alanda tam anlamıyla egemenlik kurabilmesi oldukça güç görünüyor. Bunun temel nedenlerinden biri, dijital altyapıların, bulut sistemlerinin, yapay zekâ modellerinin, çip teknolojilerinin ve büyük dijital platformların belirli teknoloji şirketleri ve ülkeler tarafından kontrol edilmesidir.

Özellikle ABD ve Çin teknolojide öne çıkan iki büyük güç hâline geldi. Bu durum, iki ülke arasındaki rekabetin yalnızca ekonomik bir rekabet olmaktan çıkarak teknolojik bir güç mücadelesine dönüşmesine neden oldu. Bu nedenle günümüzde yeni bir "teknoloji savaşı" veya bir tür "teknolojik Soğuk Savaş"tan söz etmek mümkün. ABD ve Çin arasındaki rekabet; birçok stratejik alana yayılıyor ve diğer ülkeleri de bu rekabetin sonuçlarından etkilenmeye zorluyor.

Bu gelişmeler, diğer ülkelerin teknolojik bağımsızlık kazanmasını daha da zorlaştırıyor. Çünkü ileri teknoloji geliştirmek yalnızca yazılım üretmekle sınırlı değil; büyük miktarda sermaye, nitelikli insan kaynağı, enerji, veri merkezleri, gelişmiş çipler, araştırma altyapısı ve uzun vadeli bilimsel yatırımlar gerektiriyor. Bu kaynakların belirli ülkeler ve şirketlerde yoğunlaşması, diğer ülkelerin teknoloji üretmekten ziyade mevcut teknolojileri satın alan ve kullanan konumda kalmasına neden oluyor.

Bununla birlikte, burada yalnızca devletler arasındaki rekabete odaklanmak da yeterli değil. Büyük teknoloji şirketleri, sahip oldukları veri, altyapı, sermaye ve teknolojik bilgi sayesinde bazı alanlarda devletlerle karşılaşılabilir. Bu ölçüde ekonomik ve toplumsal güç elde ettiler. Bu nedenle diji-

tal egemenlik meselesi yalnızca "bir devlet başka bir devlete ne kadar bağımlıdır?" sorusuyla değil, "devletler ve toplumlar büyük teknoloji şirketlerine ve küresel sermayeye ne ölçüde bağımlıdır?" sorusuyla da ele alınmalıdır.

Türkiye'nin dijital egemenlik arayışı

Türkiye de birçok ülke gibi dijital açıdan tamamen bağımsız değil, ancak dijital bağımsızlığını ve egemenliğini güçlendirmek amacıyla 13 Haziran 2026 tarihinde açıklanan Türkiye Yapay Zekâ Eylem Planı ile bu yönde bir yol haritası ortaya koydu. Plan kapsamında, iki yıl içerisinde 5 milyon yurttaşa yapay zekâ okuryazarlığı eğitimi verilerek vatandaşların yapay zekâyı doğru ve bilinçli bir şekilde kullanması hedefleniyor. Bunun yanı sıra, kamu yatırım harcamalarının en az %2'sinin yapay zekâ projelerine ayrılması ve 10 milyar dolarlık özel sektör yatırımı planlanıyor.

Bunlara ek olarak, Türkiye'nin kendi Türkçe büyük dil modelini geliştirmesi ve yapay zekâ alanındaki yerli kapasitesini artırması hedefleniyor. Tüm bu çalışmalar ve yatırımlar değerlendirildiğinde, Türkiye'nin dijital egemenliğini güçlendirme ve yapay zekâ alanında dışa bağımlılığını azaltma yolunda adımlar atmayı planladığı söylenebilir.

Ancak ülkenin sorgulayabilen nadir kesimi için akıllarda şüpheler kalabilir: Pek çok konuda geri bıraktırılmış bir ülkede dijital egemenliği sağlamak için bu denli teknolojik adımlar atma hedefi, insanı ister istemez düşündürüyor. Asıl soru artık: "Ne kadar başarılı olacak?" sorusundan ziyade, "başarılı olabilecek mi?" sorusuna dönüşüyor.

2021 yılında yayımlanan Türkiye Yapay Zekâ Stratejisi ile birçok hedef ortaya konuldu ve Türkiye'nin uluslararası yapay zekâ

endekslerinde ilk 20 içerisinde yer alması hedeflendi. (<https://www.sanayi.gov.tr/medya/haber/turkiyenin-ilk-yapay-zekâ-stratejisi1>, Erişim Tarihi: 12.08.2026) Ancak bu hedeflerin ortaya konulmasından birkaç yıl sonra tabloya bakıldığında, hedeflerle mevcut durum arasında ciddi bir mesafe olduğu görülüyor. Stanford'un Küresel Yapay Zekâ Canlılık Sıralaması verilerine göre Türkiye, 2021 yılında 33. sırada yer alırken 2024 yılında 34. sıraya geriledi. (<https://hai.stanford.edu/ai-index/global-vibrancy-tool>, Erişim Tarihi: 12.08.2026) Bu durum, ortaya konulan hedeflerle mevcut durum arasındaki farkı gözler önüne seriyor. Yapay zekâ alanının bir egemenlik meselesi olarak ele alınması durumunda ise mevcut kapasitemizin yeterli olup olmadığı ayrıca sorgulanmalıdır.

Yapay zekâ alanında başarılı olabilmek için yalnızca yazılım bilen insanların bulunması yeterli değildir. Nitelikli mühendisler, akademisyenler ve araştırmacılar kadar yüksek miktarda Ar-Ge yatırımı, güçlü üniversiteler, veri altyapısı, yüksek işlem gücü, veri merkezleri, GPU kapasitesi, özel sektör yatırımları ve bu insan kaynağını ülkede tutabilecek ekonomik ve sosyal koşullar da gereklidir. Türkiye'de ise özellikle nitelikli insan kaynağının ülkede tutulması, beyin göçü, Ar-Ge yatırımlarının yetersizliği ve teknolojik altyapının sınırlılıkları önemli sorunlar olarak karşımıza çıkıyor. Bu nedenle mevcut insan kaynağının varlığı, tek başına ileri düzey yapay zekâ teknolojileri üretilebileceği anlamına gelmiyor. Ülkenin öncelikle demokratikleştirilmesi gerekiyor.

2017'de ilk adımı atılan üretken yapay zekânın, 2026'da ülkemizin de yerli büyük dil modeli geliştirme hedefini daha güçlü biçimde gündeme taşıması ve teknolojik

dönüşümün öncü ülkeler tarafından yıllar önce başlatıldığı düşünüldüğünde, Türkiye'nin bu alandaki gecikmiş konumunu yeniden tartışmaya açıyor. Planın ne kadar başarılı olacağı merakla beklenen bir konu olmakla birlikte, başarılı olunması durumunda dahi ülkemizi yönetenlerin bu teknolojiyi hangi amaçlarla kullanacağı ve bundan ne gibi çıkarlar sağlayabileceği de ayrıca düşünülmelidir.

Özetle, büyük dil modelleri geliştirildikleri ülkenin ve içinde bulundukları dönemin siyasal, toplumsal ve kültürel yönelimlerinden etkilenebiliyor. Bu durum göz önüne alındığında, ülkemizde geliştirilecek bir büyük dil modelinin insanları iktidara yönelik manipüle etmesi veya siyasallaştırılmış bir dinsel propagandanın aracı hâline gelmesi ihtimali de göz ardı edilmemeli.

İşçi sendikaları ve veri bağımsızlığı

Ülkemizde sendikaların da önemli bir üye kitlesi bulunuyor. Günümüz dijital çağında bu imkânlar, KVKK kapsamında ve etik kurallar çerçevesinde sendikaların lehine kullanılabilir. Sendikaların birincil amaçları işçi haklarını savunmak ve işçileri örgütlemek olduğundan, üyelerine ilişkin verilerin doğru ve güvenli şekilde tutulması ve analiz edilmesi büyük önem taşıyor.

Her işçinin gerekli kişisel verilerinin güvenli veri tabanlarında tutulmasının yanı sıra, anketler ve benzeri yöntemlerle işçilerin ortak sorunları, çalışma koşulları, talepleri ve beklentileri belirlenebilir. Elde edilen veriler, kişisel mahremiyete zarar vermeden ve KVKK'ya uygun şekilde anonimleştirilerek analiz edilebilir. Böylece sendikalar, yalnızca ortaya çıkan sorunlara tepki veren yapılar olmaktan çıkarak, sorunları önceden tespit edebilen ve buna göre politika geliştirebilen daha güçlü yapılara dönüşebilir.

Örneğin, farklı iş kollarından ve bölgelerden elde edilen veriler analiz edilerek hangi sektörlerde hangi sorunların daha yoğun yaşandığı tespit edilebilir. Ücretler, çalışma saatleri, fazla mesai, iş güvenliği, işyerindeki mobbing ve çalışanların sosyal hakları gibi konularda düzenli olarak veri toplanması, sendikaların müzakere süreçlerinde daha güçlü ve somut argümanlar ortaya koymasını sağlayabilir.

Bunun yanında, yapay zekâ ve veri analiz araçlarından da yararlanılabilir. Ancak bu teknolojilerin kullanımında temel amaç, çalışanları gözetlemek veya kişisel verilerini kontrol altında tutmak değil; işçilerin ortak sorunlarını daha doğru tespit etmek ve sendikal faaliyetlerin etkinliğini artırmak olmalıdır. Kullanılan sistemlerin şeffaf olması, hangi verilerin hangi amaçla toplandığının üyelere açıkça anlatılması ve kişisel verilerin korunması bu sürecin temel şartları olmalıdır.

Bu doğrultuda dijitalleşme, sendikalar açısından yalnızca teknolojik bir dönüşüm değil, aynı zamanda örgütlenme ve temsil kapasitesini güçlendirecek bir araç olarak değerlendirilmelidir. Doğru kullanıldığı takdirde dijital teknolojiler, işçilerin sesinin daha güçlü duyulmasını ve sendikaların üyelerinin gerçek ihtiyaçlarına daha hızlı cevap verebilmesini sağlayabilir.

Ne Yapılmalı?

Dijital egemenliğin mutlak anlamda sağlanması oldukça güç ve hiçbir ülkenin dijital alanda tamamen bağımsız hâle gelmesi gerçekçi görünmüyor. Ancak kişisel olarak doğru kullanım ile bireysel olarak egemenliğe yaklaşabiliriz.

Bizim güvenli kullanım için yapabileceklerimiz sınırlı. Dijital okuryazar olmak ve yapay zekâ okuryazarı olmak artık şart. Bunun yanında veri hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmak da yapabileceğimiz şeylerden biri.

Mesela üretken yapay zekâyı doğru kullanmak çok önemli çünkü bulut tabanlı yapay zekâ hizmetlerine gönderdiğimiz veriler sağlayıcıların altyapısından geçebilir ve onların veri işleme, saklama ve kullanım politikalarına tabi olabilir. Büyük şirketler verilerini yapay zekâ ile paylaşarak veri gizliliğini ihmal etmek yerine, gerekli kaynaklar sağlandıktan sonra açık kaynak veya açık ağırlıklı yapay zekâ modelleri (Llama, DeepSeek vb.) ile kendi ajanlarını yaratıp modelleri yerel olarak, hatta gerekli koşullar sağlandığında çevrimdışı kullanabilir. Bunun sonucunda verilerin dış servislere gönderilmesi önemli ölçüde azaltılabilir. Ayrıca biz de kullanırken hassas bilgileri paylaşmamayı ve yapay zekâda etik kuralları öğrenmeliyiz.

Geri kalan birçok şey ise devletlerin sorumluluğundadır ve onların da bu konuda adım atması gerekiyor. Örneğin siber altyapıyı güçlendirmeli, kritik dijital altyapılara yönelik yatırımları geliştirmeli ve büyük teknoloji şirketlerinin faaliyetlerinde daha fazla şeffaflık sağlanmasını desteklemelidir. Bunun dışında piyasada rekabetin korunması ve tekelleşmenin önlenmesi de dijital egemenlik açısından önemli konulardır.

Dijital egemenlik mutlak bağımsızlık olarak görülmemelidir. Asıl amaç, bireylerin ve devletlerin tek bir şirkete veya teknolojiye tamamen bağımlı hâle gelmesini önlemek ve alternatiflere sahip olmaktır. Şirketlerin tekelleşmesinin önlenmesi, rekabetin korunması, teknolojik yeniliklerin topluma yayılması ve şeffaf bir şekilde bilgi paylaşımını kolaylaştırması bu açıdan önemlidir. Teknolojinin yalnızca kısa vadeli kâr amacıyla değil, toplumun genel yararını da gözeterek geliştirilmesi dijital egemenliğin güçlenmesine katkı sağlayabilir. Teknoloji, başta işçi sınıfı ve emekçiler olmak üzere, toplumun efendisi değil, hizmetkârı olmalıdır. **(Hazırlayan: Furkan Hacıoğulları)**

Küba Halkı Emperyalist Yaptırımlara Direniyor!

ABD'nin on yıllardır Küba'ya uyguladığı yaptırımların daha da sıkılaşmasıyla, özellikle Küba halkının günlük ihtiyaçlara erişimini ve en temel insani haklarını ciddi şekilde engelleyen kriz toplumsal ve ekonomik yaşamı aynı anda vuruyor. ABD'nin 1960 tarihli Mallory Memorandumu'nda açıkça ilan ettiği 'halkı açlık ve çaresizliğe sürükleyerek hükümeti devirme' stratejisi, bugün 'Donroe Doktrini' maskesi altında çok daha vahşi bir enerji ablukasına ve küresel finansal izolasyona dönüşmüş durumda. Enerjiden ilaca, gıdadan suya kadar en temel insani hakların birer savaş silahı olarak kullanıldığı bu süreç, Küba toplumunu bilinçli bir çöküşe sürükleyerek teslim olma noktasına getirmeyi amaçlıyor.

Tüm bu parametrelerin beraberce getirdiği ve en yıkıcı sonuçlardan biri olan psikososyal kriz, Küba toplumunun geri dönülemez bir çöküşün eşiğinde olduğunu gösteriyor.

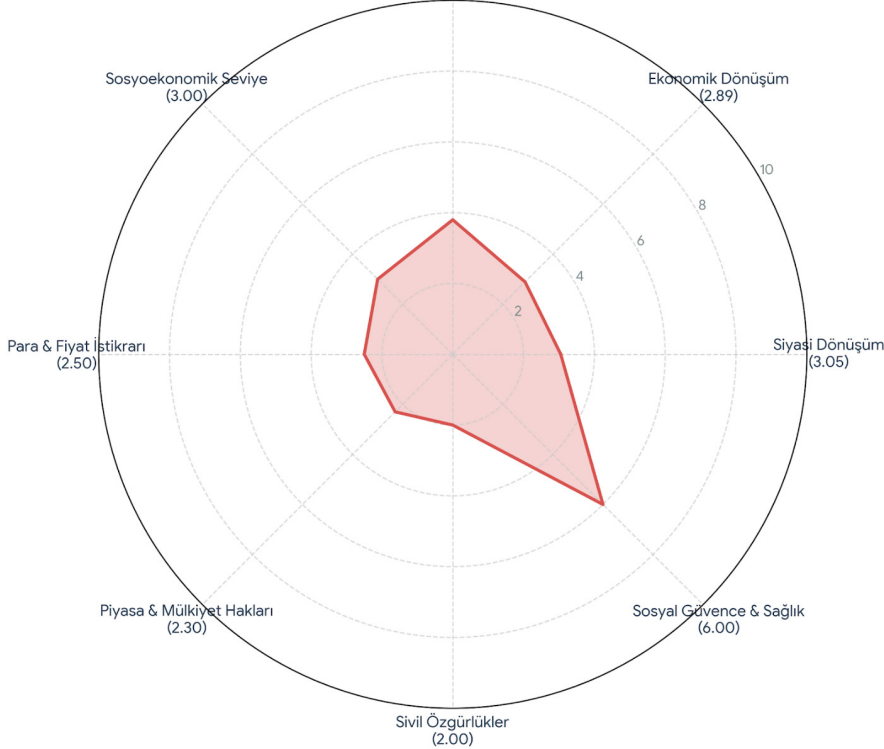
BTI 2026 Ülke Raporu ve güncel performans verileri, Küba'nın bugün sadece bir ekonomik krizle değil, dünyanın en büyük emper-

7-17-26

yalist gücü tarafından uygulanan sistemli bir kuşatma altında olduğunu doğrulamaktadır. Küba ekonomisi 2023 ve 2024 yıllarında üst üste küçülme kaydederek tarihsel bir daralma yaşadı. Bu durumun birincil sorumlusu, ülkeyi en yakın- doğal pazarından koparan ABD ablukası ve ülkenin küresel finans sisteminden dışlanmasıdır. Özellikle 2024 yılında yaşanan ve tüm ülkeyi günlerce karanlığa gömen elektrik kesintisi, sadece eskimiş altyapı sorunu değil, yakıt ithalatındaki %31'lik düşüşün ve adaya giden enerji damarlarını kesme stratejisinin bir sonucudur.

BTI 2026 Küba Performans Profili (Radar Grafiği)
0 = En Düşük / 10 = En Yüksek
Yönetim İndeksi (3.80)

BTI 2026 verilerine göre hazırlanan radar grafiğinde; “Sosyal Güvence ve Sağlık” başlığının diğer tüm alanlardan belirgin şekilde yüksek olması dikkat çekici. Bu durum emperyalist kuşatmanın yarattığı kaynak yetersizliği ve fi-

nansal felce rağmen devletin halkın temel yaşam haklarını koruma konusundaki ısrarını ve direnişini gösteriyor. Ancak uzman göçü ve tıbbi malzeme eksikliği bu geleceksel başarıların sürdürülebilirliğini ciddi şekilde tehdit ediyor.

Raporda ülke tarihinin en büyüğü olarak belgelenen göç dalgası aslında halkın sistemden kaçışını değil, ABD tarafından kurgulanan insani felaket senaryosu altında halkın en temel ihtiyaçlarının birer savaş silahına dönüştürülmesinin vahim bir sonucu olarak belirtilmektedir. Hükümetin reformlarda izlediği strateji ve özel sektöre duyulan güvensizlik ise aslında, emperyalist bir rejim değişikliği planına karşı adayı koruma refleksiyle gelişen bir sonuçtur. BTI 2026 raporu sistemin içsel çöküşünden ziyade küresel bir emperyal gücün, egemenlik ısrarından vazgeçmeyen küçük nüfuslu bir halkı dize getirmek pahasına yürüttüğü kuşatmanın yarattığı insani yıkımı verilere dayanarak ortaya koyuyor.

Küba 20. yüzyıldan bu yana kaydedilen en büyük göç dalgasıyla karşı karşıya

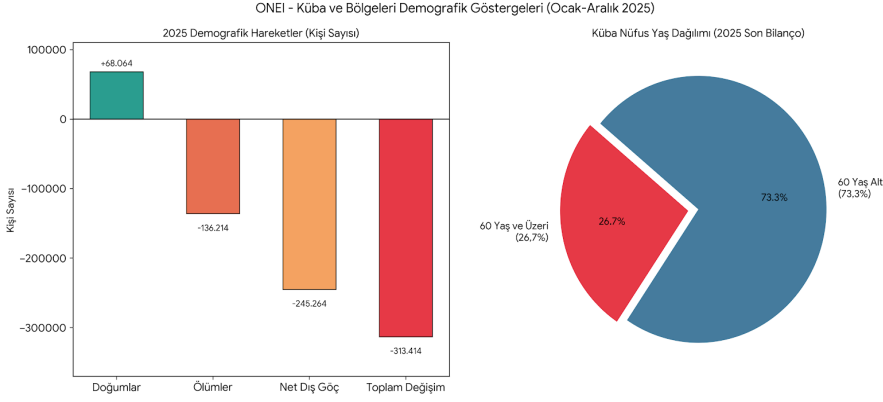
Yaptırımların yarattığı tüm bu psikososyal kriz, genç profesyonel nüfusun ada dışına göç etmesine ve halihazırda sağlık hizmeti ve ilaç eksikliği nedeniyle azalan nüfusun trajik bir hızla azalmaya devam etmesine neden oluyor.

Resmi verilere göre; Küba nüfusu yaklaşık 9,4 milyona geriledi ve bazı uzmanlar bu sayının resmi verilerin çok daha ötesinde olduğunu ileri sürüyor. ABD tarafından Küba halkına tanınan vatandaşlık haklarının (!) ve genç neslin devrimci hareketten uzaklaşmasının da bu süreci hızlandırdığı düşünülüyor (*The Costs of the US Blockade on Cuba* Erişim tarihi: 7 Ağustos 2026).

Küba Ulusal İstatistik ve Bilgi Ofisi (ONEI) verilerine göre, ül-

kede şiddetli bir demografik daralma görülüyor. 2025 yılında toplam nüfus bir önceki yıla göre 313.414 kişilik bir kayıpla 9.434.593 olarak açıklandı. Uzmanlar bu düşüşü ekonomik daralmanın ve dış göçün bir sonucu olarak yorumluyor ve nüfus düşüşündeki en büyük etkenin göç olduğunu belirtiyor. 2025 yılındaki göç dengesinin net olarak 245.264 kişi azaldığı, ancak 68.064 doğum ve 136.214 ölüm ile göç etkisi hesaba katılmadan dahi nüfusun doğal olarak azaldığı görülüyor.

Yaşlı nüfusun %26 seviyesine ulaşarak ülkeyi Latin Amerika ve Karayipler'in en yaşlı nüfusa sahip ülkesi konumuna getirmesi, düşük doğum oranlarının, yoğun dış göç ve gelişmiş sağlık teknolojileri sayesinde artan yaşam beklentisinin bir sonucu olarak belirtiliyor.

Küba halkının Brezilya'ya yönelik net göç oranı bir yıl içinde neredeyse üç katına çıktı, sığınma başvuruları ise %88'lik yüksek bir atışla 40 bin sınırını aştı. Daha da çarpıcı olanı, Kosta Rika'daki her 18 Kübalıdan 17'sinin artık bu ülkeye kalıcı olarak yerleşmeyi planlamasıdır; bu, göçün transit bir geçişten ziyade ABD tarafından yaratılan yapay imkânsızlıklar nedeniyle halkın kendine yeni ve kalıcı yaşam alanları inşa etme çabasında olduğunu kanıtıyor. Bölgesel vize kısıtlamaları rotaları sürekli değiştirirse de bu nüfus hareketliliği emperyalist bir kuşatma altındaki bir halkın hayatta kalmak için geliştirdiği direnç stratejisinin bir parçasıdır (*Cuban Migration Dynamics in Latin America and the Caribbean - A Regional Snapshot (January 2025 - February 2026)* Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2026).

Sadece enerji değil insanlık krizi!

Küba'nın ABD tarafından baskı altına alınan elektrik şebekesi, 2 Ağustos 2026 tarihinde büyük bir çöküş yaşayarak yaklaşık 10 milyon insanın karanlıkta kalmasına neden oldu. Enerji krizinin yarattığı bu durum Birleşmiş Milletler uzmanları tarafından bir 'Enerji Açlığı' olarak tanımlanıyor. Ülkenin belirli bölgelerinde 20 saati aşan elektrik kesintilerinin yaşanması, su pompalarının ve buzdolaplarının çalışmasını engelleyerek gıda ve su krizini körüklüyor. Nemli iklimin etkisi ve yaz sıcaklarının artmasıyla bunalan halk serinlemek için son çare olarak sahil şeridinde uyumayı tercih ediyor (*Unbreakable Cuba: Why Washington still fears a defiant island / MROnline* Erişim tarihi: 7 Ağustos 2026).

Adanın enerji güvenliğinin bağlı olduğu Venezuela gibi müttefiklerle kurulan ittifaklar ABD baskısı ve bölgedeki siyasi dengelerin değişmesiyle trajik ölçüde azaldı. Benzer şekilde Meksika gibi ülkelerle kurulan takas ve ticaret anlaşmaları da ABD yaptırımlarının yarattığı finansal bariyerler nedeniyle Küba'nın enerji açığını kapatmaya yetmiyor. Bu yakıt kısılacı o kadar şiddetli ki sadece 2023 yılındaki yakıt ithalatı %31 oranında geriledi, bu durum Küba'nın yerel ekonomik faaliyetlerini adeta felç ederek, Ekim 2024'te tüm ülkeyi günlerce karanlığa gömen elektrik çöküşüne zemin hazırladı (*BTI 2026*

Country Report – Cuba, Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2026).

Sağlıktaki tahribat

ABD'nin uyguladığı yaptırımların insanlık adına en ağır faturası ise sağlık sektöründe kendini gösteriyor. Küba halkı, temel ilaçların %69'una erişemiyor ve sektördeki mevcut tıbbi ürünler arz seviyesinin ancak %30'unu kapsıyor.

Yaptırımların bir diğer sonucu da çocuk sağlığında görülen vahim tablo. Bebek ölüm hızı binde 9,9 ile önceki yılların iki katına çıktı, çocukluk çağı kanserinden sağ kalma oranı ise %85'ten %65'e düştü. Ayrıca, yakıt uygulanan kısıtlamalar ile hastaneler, toplu ulaşım ve diğer kamu hizmetleri de doğrudan etkileniyor ve neredeyse durma noktasına gelerek büyük bir krizin boyutunu artırıyor. Küba'nın 'terörizmi destekleyen devletler' listesinde tutulmasıyla yaptırımlardan endişe duyan finans kuruluşları Küba ile işlem yapmaktan kaçınıyor, bu nedenle ilaç, tıbbi malzeme ve yakıt gibi temel ihtiyaçların ithalatında ciddi sıkıntılar yaşanıyor. Bunun bir diğer sonucu olarak uluslararası bankacılık işlemlerine erişimin engellenmesiyle, ithalat maliyetleri daha da artarak halkın alım gücünü düşürüyor, yaşanan kıtlığı daha vahim bir boyuta taşıyor. (*Press Opinion Treats US Devastation of Cuba as Reason for More Devastation* Erişim tarihi: 7 Ağustos 2026)

Yaşanan ekonomik baskının yarattığı umutsuzluk ve kötüleşen yaşam koşullarına bağlı olarak kamu sağlığı adına acil durum sinyalleri veriliyor. Yaşanan ekonomik kriz, ve enerji açlığı beraberinde ruhsal buhranı da getirdi. Elektrik kesintileri sırasında yapılan bir araştırmaya göre; 415 katılımcının hiçbirisi normal ruh sağlığı parametresinde yer almadı. Özellikle genç nüfus arasında artan madde bağımlılığı, intihar girişimleri ve şiddet davranışları

ile birlikte aile içi ve kadına yönelik şiddette de artış görülüyor. “Öğrenilmiş çaresizlik” olarak tanımlanan ve bireyleri “kişisel etki gücü”nden (sentido de agencia personal) yoksun bırakan günlük rutin eksikliği de bu yaptırımların sosyal çıktılarından biri oldu (*Los apagones, el hambre y la emigración han disparado la crisis psicosocial en Cuba* | DIARIO DE CUBA - Erişim tarihi: 10 Ağustos 2026).

Reformlar

Küba Hükümeti Haziran 2026’da, sosyoekonomik kriz ile “kalıcı olağanüstü hal” durumuna yönelik 176 maddelik bir reform paketi açıkladı. Kamu yönetiminin küçültülmesi, devlet işletmelerine özerklik tanınması, özel sektörün genişletilmesi, ücret reformu ve demografik dayanıklılık bütçesinin artırılması gibi başlıklar altında, ‘ekonomik modele katılımı artırma’ olarak tanımlanan bu reformların, ekonominin temel eksenini devlet işletmelerini korurken, özel sektörün kapasitesini ve yabancı sermayeyi kullanarak üretimi yeniden canlandırarak arz krizini çözmesi hedefleniyor.

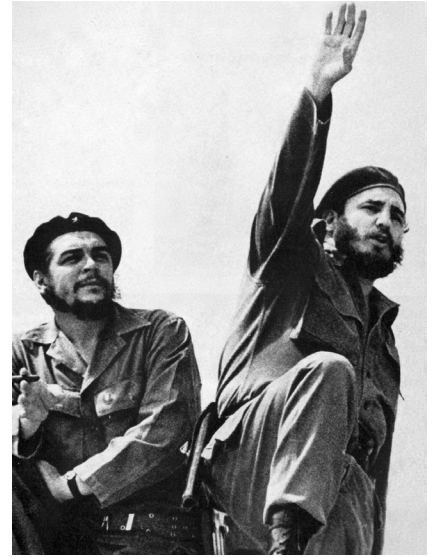
Bu süreç, maaşların enflasyona göre güncellenmesi demografik dayanıklılık için bütçe ayrılması, bakanlıkların birleştirilerek kamu yönetiminin küçültülmesi, devlet işletmelerine özerklik tanınması ile dirençli bir ekonomik kalkınma arayışına geçildiğini gösteriyor. Bu reformların piyasa kapitalizmine geçişi değil, devrimin ücretsiz sağlık ve eğitim gibi sosyal kazanımlarını ablukaya karşı koruyacak ekonomik bir zırh örmeyi hedeflediği görülüyor. (*Atención a la dinámica demográfica de Cuba, una política de alta prioridad* Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2026).

Sonuç: halk direniyor, devrim kazanacak!

Küba bugün dış yaptırımların sebep olduğu ekonomik ablukayla mücadele ederken, bir yandan da iç yapısal sorunlarını yenilikçi ama riskli görülen reformlarla çözmeye çalışıyor. Ada’nın geleceğinin; bu reformların ne kadar başarılı olacağına, kitlesel göç sorununun çözülüp çözülmeceğine, uluslararası platformda yeni bir ekonomik bağ kurulup kurulmayacağına göre şekilleneceği düşünülüyor. Öte yandan, devletler arasındaki siyasal çatışmalar, ideolojik savunma ve zorlaşan yaşam koşulları kısıncasında büyük bir sınav veren Küba halkı, %99,8’lik okuryazarlık oranı, ileri düzey tıbbi buluşları ve zorluklarla baş etmek için geliştirdiği zekice yöntemlerle, insana yatırım yapmanın sosyal başarısına olan etkisinin önemini bir kez daha vurguluyor.

Küba halkının bugün göğüslemek zorunda kaldığı bu ağır tablo, iddia edildiği gibi bir sistemin içsel iflasından çok, ABD’nin 60 yılı aşkın süredir uluslara-

rası hukuku hiçe sayarak yürüttüğü kuşatmanın bir sonucudur. ABD’nin Küba’yı ısrarla bir stratejik tehdit olarak yaftalamasının asıl sebebi, söylendiği gibi adanın askeri kapasitesi değil, emperyalist diktalara boyun eğmeden insana yatırım yapılabilceği konusunda dünyaya örnek teşkil ediyor olmasıdır. Küba’nın tavizsiz egemenlik ısrarı, sadece bir halkın ayakta kalma mücadelesi değil; sömürgeci yaklaşıma karşı kendini savunan evrensel bir varoluş kavgasının en somut sembollerindendir. Küba devrimi sonsuza kadar yaşayacaktır!

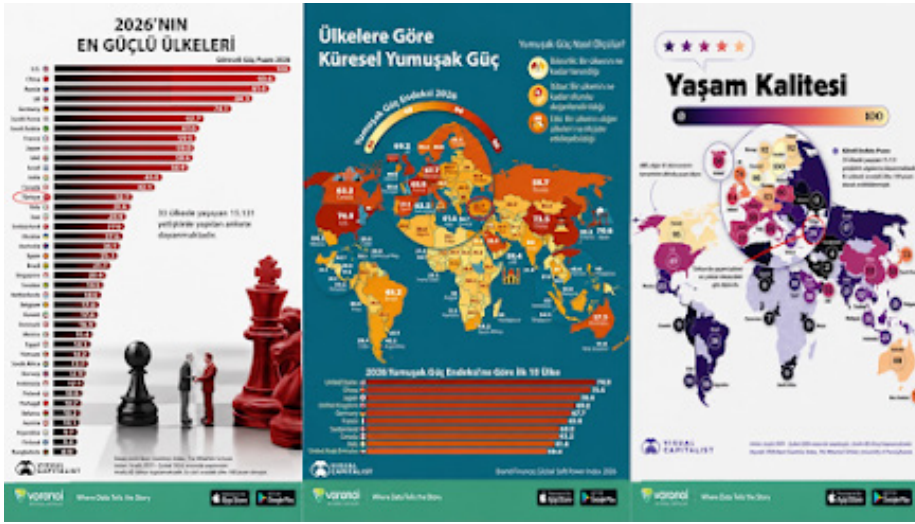
“Güçlü” Bir Ülke Mi Yoksa “Mutlu” Bir Ülke Mi?

İktidar medyası, Ankara’da 7-8 Temmuz’da yapılan NATO Zirvesi’ni (önceden planlanmış bir şey olmasına rağmen) Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ve devletin gücünün bir kanıtı olarak sunma yarışına girdi.

Kuşkusuz siyasal iktidar ağır misafirlerini çok iyi ağırladı. Sadece her bir lidere özel olarak hazırlanmış tabancalar hediye edilmedi, ayrıca kendilerini güvende ve rahat hissetsinler diye Ankara adeta Ankaralıları yasaklandı. NATO’yu protesto etmeye kalkarlarsa, daha sokağa çıkmadan bir gün önceden evlerinden toplandı. 7 ve 8’inde sokağa çıkanlar derdest edildi, gözaltına alındı. Bazıları hâlâ cezaevlerinde tutuluyor.

“Güçlü devlet- güçlü ülke” gösterisi mi?

Bütün bu gösteri, “güçlü bir devlet ve güçlü bir ülke” olduğumuzu kanıtlamak için miydi? İktidarın bu tutumuyla NATO liderlerine, özellikle de NATO ele başı Trump’a vermek istediği mesaj herhalde suyu:

“Yüzde 80’i NATO ve ABD karşıtı olan bir toplumu bile susturabilecek kadar güçlü bir iktidarı. Nasıl ki şu ana kadar İsrail’in Filistinlilere yönelik olarak yaptığı saldırılar ve katliamlara rağmen, büyük bir çoğunluğu Müslüman olan bir toplumu (özellikle de AKP tabanını ve cemaatleri) susturduysak, NATO karşıtı eylemleri de engelleriz, bize güvenebilirsiniz, o iş bizde!”

Peki, Türkiye, ülke dışından güçlü bir ülke olarak görünüyor mu? İlk görsel, 33 ülkede 15.131 yetişkinle yapılan bir ankete dayanan Pennsylvania Üniversitesi Wharton School’un “2026 En İyi Ülkeler Endeksi” verilerini kullanarak dünyanın en güçlü ülkelerini sıralıyor. Sıralama, askeri veya ekonomik gücü doğrudan ölçmek yerine, katılımcıların her ülkenin genel gücünü/etkisini nasıl algıladığını yansıtıyor. (<https://www.visualcapitalist.com/ranked-the-worlds-most-powerful-countries-according-to-global-opinion>, 12 Temmuz 2026).

Türkiye güçlü ülke sıralamasında 13. sırada yer alıyor!

Endekse göre Türkiye; İtalya, İspanya, İsviçre, Hollanda gibi Avrupa devletlerinin yanı sıra, İran gibi güçlü bir Ortadoğu ülkesinden ya da Avustralya gibi gelişkin emperyalist Uzak Doğu ülkesinden çok daha güçlü bir ülke konumunda. Bu çalışmada, bir ülkenin ya da bir devletin gücü; büyük ölçüde askeri gücüyle ölçülse de aynı zamanda ekonomik gelişkinlik, teknolojik liderlik, stratejik kaynakların varlığı ve diplomatik beceri ve erişim tarafından da şekilleniyor.

ABD, Çin ve Rusya ilk üçte

Çalışmada öne çıkan bazı bulgulara şöyle: ABD, Çin ve Rusya, küresel güç algısında diğer ülkelerden tamamen ayrı bir ligde, emperyalist süper ligde yer alıyor. ABD, sadece askeri ve teknolojik gücüyle değil, aynı zamanda dünyanın en büyük ekonomisi olmasından dolayı ilk sırada konumlanıyor. Çin, nadir toprak elementleri üzerindeki hakimiyeti, geniş ticaret ilişkileri ve artan askeri gelişmişliğiyle ve yaklaşık iki milyon askeri personeli ile dünyanın en büyük aktif görevdeki ordusuna sahip olmasından dolayı, ikinci sırada yer alıyor. Rusya ise, kendisinden aşağıda yer alan bazı ülkelere göre çok daha küçük bir ekonomiye sahip olmasına rağmen, genel sıralamada üçüncü sırada bulunuyor. Ülkenin bu konumu; askeri yeteneklerinin, nükleer silah cephaneliğinin, petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarının ve jeopolitik etki alanının devam eden etkisini yansıtıyor. Birleşik Krallık dördüncü sırada yer alırken, onu Almanya izliyor.

Sonuçlar, askeri gücün olduğu kadar, ekonomik ve finansal kapital büyüklüğünün, teknolojik liderliğin, stratejik kaynaklara sahip olmanın, diplomatik etki ve uluslararası olayları şekillendirme yeteneğinin de bu sıralamada çok etkili olduğunu gösteriyor.

Yumuşak Güç Sıralaması

Güçlü olmanın sert biçiminin yanı sıra, yumuşak biçimi de söz konusu. Yani bir “ülkenin dünya çapında ne kadar tanındığı ve olumlu değerlendirildiği (itibar)”, ayrıca “diğer ülkeler üzerinde ne kadar etkili olabildiği” gibi kıstaslar da söz konusu olabiliyor. Buna “Yumuşak Güç/Soft Power” adı veriliyor. Bu güç dağılımı ise ikinci görselde sunuluyor. (<https://www.visualcapitalist.com/ranked-the-worlds-most-powerful-countries-by-soft-power-in-2026>, 28 Şubat 2026).

Bu görselin temelini oluşturan endeks; 193 ülkenin tamamını “küresel etki”, “itibar” ve “tanınırlık” esaslı olarak sıralıyor. Bu endeks, dünya çapında toplanan anketler ve diğer algı göstergelerine dayanarak, ülkelerin dünya genelinde ne kadar olumlu algılandığını puanlayıp sıralıyor. Yani yumuşak güç; “ülkenin kültür, diplomasi, iş dünyası ve uluslararası nüfuz yoluyla küresel kamuoyunu biçimlendirme yeteneğini” yansıtıyor.

Bu görseldeki önemli bulgulara şöyle:

ABD, 2026 yılında yumuşak güç sıralamasında yine ilk sırada yer alıyor (Çin’in sadece 1,4 puan önünde). Japonya, Birleşik Krallık ve Almanya ilk beşi tamamlıyor. Türkiye ise 100 puan üzerinden 52,4 puan ile kendisine ancak 25. sırada konumlanıyor. Yani yumuşak güç kullanımında, Türkiye daha alt sıralarda kendine yer bulabiliyor.

Güçlü ülkelerde yaşayan insanların yaşam kalitesi?

Yine, Wharton School tarafından hazırlanan “2026 En İyi Ülkeler Endeksi” dünya çapında insanların yaşam kalitesinin en yüksek olduğu ülkelerin hangileri olduğuna dair bir sıralama yapıyor. 33 ülkeden 15.000’den fazla yetişkinin yanıtlarına dayanan bu sıralama 85 ülke insanının yaşam kalitesine ilişkin uluslararası algıyı

ölçüyor. (<https://www.visualcapitalist.com/mapped-where-people-think-quality-of-life-is-best>, 16 Temmuz 2026).

Endeks, yalnızca ekonomik veya demografik göstergelere dayanmak yerine, ülkelerin "ticaret, iş fırsatları, dostluk ortamı, siyasi istikrar ve genel refah" gibi faktörler açısından nasıl değerlendirildiğini yansıtır.

Endekste öne çıkan noktalar:

İsveç, algılanan yaşam kalitesi açısından Danimarka ve Kanada'nın önünde birinci sırada bulunuyor. Kanada, Amerika kıtasında en üst sırada yer alan ülke olurken, ABD diğer tüm G7 ülkelerinin gerisinde kalıyor (ABD, 2018'den bu yana 10 sıra gerileyerek diğer tüm G7 ekonomilerinin gerisine düştü). Dünyanın en iyi 10 ülkesinden 8'i Avrupa'da bulunuyor; bu durum, bölgenin yaşam kalitesi konusunda sahip olduğu güçlü küresel itibarı yansıtır. En üst sıralarda yer alan ülkelerin ortak noktaları ise; istikrarlı kurumlar, yüksek güven düzeyleri ve güçlü kamu hizmetleri. Yaşam kalitesi açısından Türkiye 100 üzerinden 26,4 puan ile 34.sırada yer alıyor. Özetle, ülkemiz insanı büyük çoğunlukla kaliteli bir yaşam sürmüyor.

Güçlü ülkelerin insanı daha mı mutlu?

Son olarak, Dünya Mutluluk Endeksi'nin yer aldığı 'Dünya Mutluluk Raporu'nda (2026), İskandinav ülkeleri hep liste başı. Bu durum, bu ülkelerin güçlü küresel itibarlarının, istikrarlı bir şekilde yüksek yaşam memnuniyeti düzeyleriyle desteklendiğini gösteriyor. Bu sonuç, yaşam kalitesi açısından, uluslararası algıların ekonomik büyüklükten veya jeopolitik etkiden ne kadar farklı olabileceğini gösteriyor. Bir başka deyimle, sert ya da yumuşak güç sahibi olmak, ülke insanının yaşam kalitesinin de yüksek olmasını garantilemediği gibi (ABD ve Türkiye örneğinde olduğu gibi), güçlü devletler altında yaşayan insanların yaşam kalitesi, görece olarak daha düşük olabilir.

Bu tespit mutluluk verileriyle de doğrulanıyor. Nitekim Türkiye, mutluluk genel sıralamasında 109 ülke arasında 94. sırada yer alıyor. (10 puan üzerinden 5,3 puana sahip). (<https://www.gallup.com/analytics/349487/world-happiness-report.aspx>, 19 Mart 2026).

Yani, yaşayarak bildiğimiz bir gerçeğimizi, uluslararası raporlar da doğruluyor: Türkiye'de insanların büyük çoğunluğu mutsuz. En mutsuzlar ise, milli gelirden sadece üçte birin altında bir pay alabilen ve çok büyük bir kısmı açlık sınırının altında bir asgari ücret karşılığında ve haftada 48 saatten fazla çalışan 10 milyona yakın işçi, çok büyük bir kısmı açlık sınırının altında gelir elde edebilen 16 milyona yakın emekli ve 12 milyonu aşan (ve çoğunluğu da genç olan) işsiz.

Bu mutsuz çoğunluğa, artık ekip biçemeyen, ağır kredi borçlarından dolayı iyice yoksullaşan köylüleri, küçük üreticileri, küçük esnafı, istihdam dışı bırakılan, şiddete uğratılan, öldürülen kadınları ve ötekileştirilen kimliklere ve inançlara sahip yurttaşları ve mahkemeye dahi çıkartılmadan içeride tutulan binlerce tutsağı dahil edebilirsiniz.

Bu durum tesadüf değil

Demokrasi ve hukuka ilişkin diğer bazı uluslararası raporlar; ülke insanının, güçlü ve "itibardan tasarruf etmeyen" devlet görüntüsü altında, neden düşük bir yaşam kalitesine mahkûm edildiğini ve mutsuz olduğunu ortaya koyuyor: Türkiye, Hukukun Üstünlüğü Endeksi'nde (2026),143 ülke arasında 118. sırada kendine yer bulabiliyor. Yani Türkiye, bağımsız bir yargının olmamasından dolayı, hukukun artık hiç işlemediği bir ülke. Keza, "Küresel Özgürlükler

Statüsü" (2026) açısından Türkiye, "özgür olmayan bir ülke". Öyle ki, puanı 100 üzerinden 32. Son olarak, Türkiye, Yolsuzluk Algı Endeksi'nde 180 ülke arasında 124. sırada. Dahası, son 10 yıldır ciddi bir düşüş yaşıyor. 10 yılda puanı 50'den 31'e ve endeksteki yeri 2017'den bu yana 81'den 124. sıraya geriledi.

Sonuç olarak, AKP'nin bundan 23 yıl önce verdiği; "3Y" ile yani "Yasaklarla, Yolsuzluklarla ve Yoksulluklarla" mücadele sözüne rağmen, ülke her üç alanda da tam bir çöküşe sürüklendi. Daha da kötüsü, hızla yoksullaşan, toplumsal bir çöküş ve ahlaki sorun yaşayan ülke ve toplum, hızla otoriterleşiyor. Siyasal iktidar ise ayakta kalabilmek için, güçlü bir iktidar görüntüsü vermeye çalışıyor ve NATO gibi emperyalist örgütler ve emperyalist devletlerle olan ilişkilerini sağlamlaştırıyor. Ancak ülkeyi yeni bir paylaşım savaşında rol almak zorunda kalabileceği çok ciddi risklerle de karşı karşıya bırakıyor.

Bu kötü gidişata karşı; başta işçi sınıfı ve diğer tüm emekçilerin örgütleri, sendikalar, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları, demokrasiden yana siyasal partiler olmak üzere, yoksul köylüler, küçük esnaf ve küçük üreticiler, ekoloji hareketi, kadın hareketi, ezilen kimliklerin mücadelesi hareketleri gibi toplumun geniş kesimleri arasında büyük yankı uyandıran toplumsal hareketler, ortak bir mücadele içinde olmak zorunda. Bu mücadelenin hedefi; eşitlikçi ve ekolojik olarak sürdürülebilir demokratik bir ekonomi ve siyaset üzerinden şekillenecek olan; demokratik, sosyal ve laik bir cumhuriyetin inşası olmalıdır.

İşyeri Sınırlarının Ötesinde: Sendikalar ve Emek

Neoliberal politikalar ve otoriterleşme, işçi sınıfının hareket alanını her geçen gün daha da daraltıyor. Derinleşen ekonomik krizin faturası, bilinçli bir biçimde örgütsüzleştirilen geniş kitlelerin omuzlarına yükleniyor. Peki, tüm bunlar gerçekleşirken işçi sınıfının örgütlülüğüne ve mücadele kapasitesine işaret eden sendikalaşma oranları ne durumda? Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından açıklanan son verilere göre, Türkiye’de sendikalaşma oranı %13,8’e geriledi (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, “6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Gereğince; İş Kollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2026 Temmuz Ayı İstatistikleri Hakkında Tebliğ”, Resmî Gazete, Sayı: 33323, 28 Temmuz 2026).

Sendikalaşma oranının düşmesi, sadece işyerinde hak kayıpları anlamına gelmiyor. İşçinin sesini duyuramadığı, hakkını arayamadığı; düşük ücretlere ve güvencesiz çalışma koşullarına mahkûm edildiği bir düzen, en nihayetinde toplumsal barışı ve demokratik hakları da zayıflatıyor. Kısacası mevcut sendikalaşma oranları, işçilerin ekonomik olduğu kadar sosyal ve hukuki olarak da hareket alanını daraltıyor.

Türkiye’deki toplu iş sözleşmesi rejimi, işçilerin kolektif temsil kapasitesini sınırlandırmak üzere tasarlanmış kurumsal engellerle dolu. Dünyada eşine az rastlanan çift baraj sistemi (hem işkolu hem işyeri barajı), sınıf sendikalarının masaya oturmasını zorlaştırmaya devam ediyor. Nitekim Temmuz 2026 verilerine göre, aktif olarak faaliyet gösteren 245 işçi sendikasıdan yalnızca 60’ı %1’lik işkolu barajını aşabildi. (Bu sayı Tem-

muz 2025’te 65, Ocak 2026’da 63 idi). Mevcut baraj engelinin yanında, yetki itirazları, sendikalaşan işçilerin işten atılması ve grev erteleme adı altındaki fiili grev yasakları, kâğıt üzerindeki toplu iş sözleşmesi hakkını kullanılamaz hale getiriyor. Kamu Çerçeve Protokolü gibi mekanizmalar ise enflasyon bahanesiyle ücretleri baskılama aracına dönüştürülüyor. Tüm bunlar, sendikaları tabanın taleplerini yansıtan birer mücadele örgütü olmaktan çıkarıp bürokratik yapılar haline getirmeyi amaçlıyor. Dahası, iktidar ve sermaye destekli *sarı sendikacılık*, *promosyon sendikacılığı* veya *finans sendikacılığı* pratikleri de işçi sınıfını tarihsel örgütlerinden uzaklaştırıyor.

Geleneksel işyeri bazlı örgütlenme modelleri, esnek ve parçalanmış üretim yapısı karşısında yetersiz kalırken; uluslararası emek hareketinde sektörel toplu pazarlık giderek daha fazla tartışılmaya ve uygulanmaya başlandı. ABD merkezli Ekonomi Politikası Enstitüsü’nün (EPI) 2026 raporunda ayrıntılarıyla incelenen bu model, işyeri düzeyindeki toplu pazarlıktan önemli noktalarda ayrışıyor (Sherer, J., & McNicholas, C. (2026, July 14), *Sectoral bargaining FAQ: Collective bargaining, sectoral wage and standards boards, and worker power*. Economic Policy Institute. <https://www.epi.org/publication/sectoral-bargaining-faq-collective-bargaining-sectoral-wage-and-standards-boards-and-worker-power/>).

İşyeri Düzeyinde Toplu Pazarlık	Sektörel Toplu Pazarlık
Tek bir işyerini kapsar.	Bütün bir sektörü/işkolunu kapsayan bağlayıcı sözleşme yapısı
İşveren, ücretlerdeki yükselişin rekabet gücünü kaybetmesine neden olacağını ileri sürer.	Ücretler, işletmeler arası rekabet unsuru olmaktan çıkarılır.
Şirketler sendikalaşmaya karşı sert direnç gösterir.	Bütün şirketler aynı taban ücrete uymak zorunda kalır.

İşyeri düzeyindeki toplu pazarlık modeli, tek bir işyerindeki işçilerin kendi işverenleriyle sözleşme imzalamasına dayanıyor. Ancak franchise sistemlerinin, taşeronlaşmanın, geçici işçiliğin, dijital platform işçiliğinin ve aşırı dağınık hizmet sektörünün hâkim olduğu günümüz çalışma yaşamında, işyeri bazlı örgütlenmede çok çeşitli engellerle karşılaşılıyor. İşverenler, sendikalaşan işyerlerini dilediği gibi kapatıp açabiliyor; işçileri işten atıyor veya rekabet gücünü kaybetme bahanesine sığınarak toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde uzlaşmaz bir tutum sergiliyor.

Sektörel toplu pazarlıkta ise, bir veya birkaç sendikanın, belirli bir sektördeki tüm işverenleri temsil eden yapılarla masaya oturularak, o sektörün tamamında geçerli olan bağlayıcı asgari standartlar, ücret tabanları ve çalışma koşulları müzakere ediliyor. Sektörel pazarlığın temel avantajı, ücretleri ve temel çalışma standartlarını rekabet unsuru olmaktan çıkarması. Eğer bir sektördeki tüm şirketler aynı taban ücrete ve çalışma standartlarına uymak zorunda kalırsa, işverenlerin işçileri sömürerek haksız rekabet avantajı elde etmesi de engellenmiş oluyor. Bu durum, işverenlerin sendikalaşmaya karşı sergilediği direnci de kırıyor; zira rakip şirketler de aynı standartlara uymak zorunda kalıyor. Sektörel pazarlığın tam anlamıyla mevzuata girmediği veya sendikal yoğunluğun henüz yetersiz olduğu alanlarda ise devlet, işçi/sendi-

ka temsilcileri ve işveren temsilcilerinden oluşan Sektörel Ücret ve Çalışma Standartları Kurulları devreye giriyor. Bu üçlü yapılar, belirli bir sektördeki çalışma koşullarını inceleyerek bağlayıcı standartlar koyuyor. Örneğin ABD'nin Massachusetts, California ve Illinois eyaletlerinde Uber ve Lyft gibi platform sürücülerini için çıkarılan sektörel yasalar, sürücülerin %25-%50 imzasıyla sendikanın tüm eyaletteki sürücüler adına tek yetkili temsilci olarak tanınmasını ve şirketlerin tek bir masada toplu pazarlık yapmasını yasal zorunluluk haline getirdi. Minnesota'da Eyalet bünyesinde kurulan üçlü kurul, bakım evi çalışanları için taban saat ücreti belirledi. Seattle'da güvencesiz, tekil ve yalıtılmış çalışan ev işçileri için asgari ücret ve izin standartları sektörel kurullar aracılığıyla belirlendi. Bu uygulamalar, sektörel taban standartlarının belirlenmesi, sendikaların üye kazanma ve tabanda örgütlenme kapasitesini artırıyor.

Türkiye'de ise kâğıt üzerinde var olan ancak siyasi tercihler nedeniyle uygulamaya geçirilmeyen teşmil mekanizması tam da bu noktada kritik bir araç olarak öne çıkıyor. 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 40. maddesinde düzenlenmiş olan teşmil mekanizması; yetkili bir sendika ile imzalanan bir toplu iş sözleşmesinin, o işkolundaki sendikasız veya yetkisiz diğer tüm işyerlerine de genişletilmesini öngörüyor. Ancak mevcut rejimde bu hukuki imkân, bilinçli bir biçimde rafta bekletiliyor. Oysa çift barajlı yetki sisteminin işçileri örgütsüzlüğe hapsettiği koşullarda, teşmil mekanizmasının etkinleştirilmesi ve yaygın bir biçimde uygulanması, sendikal barajları aşamayan veya işveren baskısı nedeniyle örgütlenemeyen milyonlarca emekçiye toplu iş sözleşmesi koruması sağlayabilecek; ücretlerde dibe doğru yarıışı durdurabilecektir.

İş, Ekmek ve Barış...

Diğer yandan sınıf mücadelesi, işyerinin mekânsal sınırlarına ya da ekonomi politikalarının çizdiği çerçeveye sığmıyor. Uluslararası ölçekte yaşanan emperyalist müdahaleler ve savaşlar, işçi sınıfının emek, demokrasi ve barış mücadelesini eşzamanlı olarak yürütmesi gerektiğini bir kez daha gösteriyor. Nitekim Ağustos 2026'da Birleşik Krallık'taki UNISON, NEU, CWU, RMT, PCS, UCU, Equity, TSSA, BFAWU ve FBU gibi işçi sendikalarının ge-

nel sekreterleri, İngiltere Başbakanı'na açık bir mektup kaleme alarak ortak bir haykırışta bulundular: "Savaş Değil! Sosyal Yardım ve Sosyal Ücret!" (<https://www.counterfire.org/article/trade-union-leaders-tell-burnham-welfare-and-wages-not-warfare>, 7 Ağustos 2026).

Sendikaların sundukları somut verilerle vurguladığı üzere; ABD ve İsrail'in Orta Doğu'da ve İran'da yürüttüğü yıkıcı savaş ve askeri müdahaleler, küresel gıda ve enerji tedarik zincirlerinde büyük bir kriz yarattı. Sadece İngiltere'de ortalama bir hanenin yıllık enerji faturası savaş nedeniyle 221 sterlin artarken, aylık gıda harcamalarının da 32,80 sterlin yükseleceği hesaplandı. İngiltere sendikal hareketi, hükümetin İngiltere topraklarındaki askeri üsleri ABD bombardıman uçaklarının kullanımına açmasını sert bir dille eleştirerek; uluslararası sözleşmeleri ihlal eden bu savaş politikalarının, işçi sınıfının yaşam maliyetini ve hayat pahalılığını derinleştirdiğini açıkça ortaya koydu.

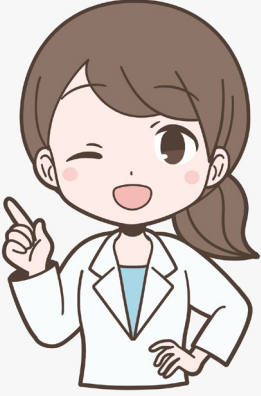
Benzer biçimde Tez-Koop-İş Sendikası da katliamlara neden olan bu siyonist barbarlık karşısında

tüm dünya sendikalarını harekete geçmeye; halkların kardeşliği şiarını yükseltmeye çağırmıştı. Bu doğrultuda TÜRK-İŞ'in 2023 yılında gerçekleştirilen 24. Olağan Genel Kurulu'nda, Ortadoğu'yu savaş alanına çeviren ABD ve NATO'nun Türkiye'deki üslerinin kapatılması çağrısı yapılmış; oy birliği ile kabul edilen önerge kararı, şu şekilde kaydedilmişti:

"TÜRK-İŞ Genel Kurulu, uluslararası topluma ve emek hareketine İsrail'in 1948 yılından bu yana izlediği işgal politikaları ile yaklaşık iki aydır devam eden ve etnik kırım

niteliği kazanan saldırılarının derhal son bulması için harekete geçme çağrısı yapmaktadır. TÜRK-İŞ Genel Kurulu, BM'nin uluslararası garantörlüğünde iki devletli çözümün bir an önce yaşama geçirilmesi amacıyla gerekli adımların atılması gerektiğini, bu çerçevede başkenti Kudüs olan bağımsız Filistin devletinin tüm dünyaca tanınması çağrısını yinelemektedir. Bu doğrultuda TÜRK-İŞ Genel Kurulu, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan, İsrail'in devlet terörüne askeri ve lojistik destek sağladığı bilinen ABD ve NATO üslerinin İsrail'in devlet terörü sona erene kadar kapatılması çağrısı yapmaktadır."

Söz konusu çağrılar, emperyalist çatışmaların ve militarist politikaların, doğrudan işçi sınıfının toplumsal refahını, satın alma gücünü ve demokratik haklarını hedef aldığının bilinciyle yapıldı. Zira savaşlar; sosyal güvenlik, sağlık ve eğitim gibi yaşamsal alanlara ayrılması gereken kamusal kaynakların emilip askeri harcamalara aktarılmasına yol açıyor. Dolayısıyla sendikaların anti-emperyalist tutumunun ve uluslararası barış mücadelesinin, yerel düzeydeki hak arama ve emek mücadelesiyle organik olarak bütünleşmesi gerekiyor **(Hazırlayan: Berfin Diren Demirkaya).**

Bilgine'ye soruldu: SEKTÖREL TOPLU PAZARLIK VE TEŞMİL NEDİR?

Sektörel Toplu Pazarlık

Toplu iş ilişkileri literatüründe asgari standartları yükseltmek amacıyla öne çıkan sektörel toplu pazarlık, bir veya birden fazla sendikanın belirli bir işkolu, sektör ya da bölgedeki çok sayıda işverenle masaya oturarak tüm işyerlerini bağlayan ortak ve yasal olarak bağlayıcı standartlar belirlediği bir modeldir. Geleneksel olarak tek bir işyeri ya da işletme bazlı yürütülen pazarlığın

dar kapsamını aşan bu yaklaşım, Avrupa ülkelerinde uzun süredir başarıyla uygulanan, son yıllarda ise ABD gibi ülkelerde sendikalaşma oranlarındaki düşüşü ve artan ekonomik eşitsizliği dengelemek için yoğun ilgi gören bir mekanizmadır.

Temel ücretleri ve asgari çalışma koşullarını rekabet unsuru olmaktan çıkarak sektör genelinde bir taban oluşturan bu sistem, ücretlerde dibe doğru yarıışı engeller ve işverenlerin sendika karşıtı tutumlarını kırarak emekçiler lehine güçlü bir koruma kalkanı tesis eder.

Teşmil Mekanizması

Toplu iş ilişkileri literatüründe sendikal kazanımların tabana yayılması bağlamında öne çıkan teşmil mekanizması; yetkili bir sendika ile işveren arasında bağitlanmış yürürlükteki bir sözleşmenin sağladığı ücret, yan hak ve çalışma standartlarının, masada yer almayan, sendikasız işçi ve işverenleri de kapsayacak şekilde genişletilmesidir. Bu uygulama, toplu pazarlık kapsamını sendika üyeliğinin ötesine taşıyarak sektörel düzeyde standart bir koruma kalkanı inşa eder. İşletmeler arasındaki ücret temelli haksız rekabeti engelleyen teşmil, fiili sendikalaşmanın zayıf kaldığı alanlarda dahi emekçilerin genel refah seviyesini yükseltir.

Fransa gibi Kıta Avrupası ülkelerinde fiili sendikalaşma yoğunluğu düşük olsa da toplu sözleşme kapsamını %90'ların üzerine çıkaran temel araç olarak işleyen teşmil, Türkiye'de (6356 sayılı Kanun m. 40) Cumhurbaşkanı kararına bağlı yasal bir zemin bulmasına karşın uygulamada etkin değildir.

Özetle sektörel toplu pazarlık, tarafların en baştan sektör genelini kapsamak üzere masaya oturduğu özerk ve kurumsal bir müzakere modeli iken; teşmil, daha dar kapsamda bağitlanmış mevcut bir sözleşmenin kamu otoritesi eliyle ve idari bir kararla sektöre yayılmasını sağlayan tamamlayıcı bir hukuki araçtır.

TEZ-KOOP-İŞ SENDİKASI

Türkiye Ticaret, Kooperatif, Eğitim, Büro ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası